

بهشی یهکهم

ناساندنی تویرینهوه

1. پیشهکی

2. کیشهی تویرینهوه

3. ئامانجی تویرینهوه

4. گرنگی تویرینهوه

5. سنوری تویرینهوه

6. دهست نیشان کردنی زار او هکان

بەشى يەكەم

ناساندنى توۋزىنەو

1- پېشەكى:

دامەزراو پەرودەمىيەكان لە زۆربەى كۆمەلگاكاندا ئامرازىكى گۆرىنى ئامانجە كۆمەلەيەتتەكانە بۆ راستىيەكى زىندوو كەلەرفەقتار و ئاكارى كۆمەلگاكاندا خۆى دەنۆنىت، ئەگەر بگەرئىتەو بۆ نەزمە سىياسى و پەرودەمىيەكانى كۆمەلگايەك تىبىنى دەكەيت كەوا بەشىوازيك دارىژراو پەيوەستە بە ئامانج و تىروانىنەكانى كۆمەلگاكەو. كۆمەلگا كاتىك بەشدارى لە پشتىوانكردن و پارەدار كردنى ئەم دامەزراو پەرودەمىيەكاندا دەكات پارەيان تىدا خەرج دەكات، ھۆكارەكەى رۆلى پەرودەمىيە لە سەقامگىرى و پىشكەوتنى كۆمەلگا مروىيەكاندا قۇناغى سەرەتايى مندال (ياخود ئەو قۇناغەى پىش قوتابخانە دەناسرەيت) يەككە لە قۇناغە زۆر گرنەكانى ژيانى تاكەكەس، چونكە كارىگەرى ھەيە لەسەر بنىاتنان و كەسايەتى تاكەكەس، بۆيە دەولەتان بەھۆى ئەوئى كە ئەم قۇناغە كارىگەرىكى راستەوخۆ لەسەر ژيانى مندال و پاشەرۆژى ھەيە بايەخى پىدەدەن چاودىرەكى تايەتتى دەكەن. لەم قۇناغەدا كەسايەتى مندال دروست دەبىت و مندالنامادا دەكرەيت بۆ فېرېوون لە قوتابخانەى سەرەتايى، ھەر لەم قۇناغەدا گرنەگىرىن توانا و لىھاتووئىيەكان دەردەكەوتت و ھىلە گشتىانە دەكەشەرتت كر مندال لەنايندەدا لەسەر دەروات. (احمد، 1991: 28).

پالپشت بەمە، پەرودەى نوئ لەم قۇناغەدا تەركىز دەخاتە سەر پىوئىستى بايەخدان بە مندال، ئەمەش لە رىگەى جەختكردنەو لەسەر ئەوئى كەوا قۇناغى بەخچەى مندالان لە قۇناغەىكى بنەرەتتە لە قۇناغەكانى فېركارى، پەرودەى نوئ پىئوئىيە مۆركى جياكەرەوئى كەسايەتى تاكەكەس لەم سالانەدا دروست دەبىت و جۆرە جياوازەكانى رەفتار و نەرىتى لا دروست دەبىت. ئەم قۇناغە قۇناغەىكى لايەنە لاشەيى و جموجولەكانيان و زۆربەى توانا و نامادەمىيەكان و ئاراستەكان و مەيلەكانى مندال تىيدا گەشە دەكات و لايەنەكانى زمانى گەتوگۆى لەم قۇناغەدا گەشە دەكات. لىرەو گرنەى داينكردنى خەمەتگوزارىيەكانى رىنمەى و ئاراستەكردن بۆ مندال لەم قۇناغەدا دەردەكەوتت، بۆ ئەوئى بتوانىت چالاكى و يارى جموجولەكانى ھەلپژىرەيت تاكو بە ھەنگاوى چەسپا و گەرە و ژيانى و بە ئەقلىكى كراو و تەندروستىيەكى جەستەى و دەروونى تەواوئە، روبرووى جىھانەكەى بىتتەو، بۆ ئەمەش پىوئىستە مندال ژىنگەيەكى پەرودەى دروستى لە داينەنگە و باخچەى مندالاندا بۆ دروستبەرتت(القرىوتى، 1994: 30).

ھەريەك لە "موازيە" و "مەجالى" و "ھومەدى" (2014) جەختيان لەم بابەتە كەردۆتەو و پىيان واىە قۇناغى باخچەى مندالان گرنەگىيەكى تايەتتى ھەيە لە گەشەكردنى مندال و دروستكردنى كەسايەتى مندالادا، جا چ لە رووى تواناكانى مندال بۆ داينكردنى سەقامگىرى دەروونى و سازانى خىزانى و چىژبىنن لە ژيانى، يان لەرووى تواناكانى بۆ بەشدارىكردن لە گەشەپىدانى كۆمەلگاكەيى و نىشتمانەكەى، ھەرەوھا ھەستكردنى مندال بە بەرپرسىارەتتەيەكانى ھەك ھاوئىشتىمانىيەك كە لە داھاتوودا ئەركى جىيەجىيەكردنى بەرنامەكانى گەشەپىدانى دەكەوتتە ئەستو پروسەى گەشەپىدان و نوئوونەو بۆ پىشەو دەبات. بايەخدان بە قۇناغى مندالى بايەخدانە بە ئىستا و داھاتووش پىكەو، چونكە پىنج سالى سەرەتايى تەمانى مروف گرنەگىرىن سالەكانى ژيانى مروف، كە كۆمەلگايەكە گرنەى قۇناغى باخچەى مندالان دەزانىت و دەيانرخىننىت رىنمەى دەروونى پىگەيەكى تايەتتى ھەيە، چونكە بىردۆز و چەمك و بنەماكانى رىنمەى دەروونى گەلە دەكات و رىسا و نەزم و سىستەمە فېركارى و پەرودەيە جياوازەكان لە واقەى قوتابخانەدا جىيەجى دەكات. (عاشور، 2003: 56).

2- کیشەى توئزىنەوہ:

ھەموو قۇناغىكى تەمەن كە تاكەكەس پىندا تىدەپەرىت، داواكارو پىداوېستى خۇى ھەيە و پىويستە پربكرىتەوہ، تاكو تەندروستى دەروونى بۇ تاكەكەسەكە بەھنرئىتەدى. بىگومان قۇناغى مندالېش داواكارى و پىداوېستى خۇى ھەيە و پىداوېستىيە دەروونىيەكان لە پىداوېستىيە گرنەكان بۇ مندال دادەنرئىت. پىداوېستى دەروونى مندال پىويستە پربكرىتەوہ چونكە ئەگەر پربكرىتەوہ كارىگەرى نەرىنى دەبىت و دەبىتە رىگر لەبەردەم پربكرىتەوہى پىداوېستىيەكانى ترىشدا. لەم قۇناغەدا گرتەگەلىك دەردەكەون كەوا پىويستىان بە پىشكەشكردى خزمەتگوزارى دەروونى رىنمايى كار ھەيە، ھەروەھا مندالان پىويستىان بە شىوازى گونجاوى رىنمايى كردن ھەيە، گرنەگزين ئەو گرتەنەش رووبەرووى مندالان دەبىتەوہ برىتىن لە: شەمزان (تىكچوون)ى خوومەكان، شەمزانى رەفتارەكان، شەمزانى فىرکردن. (صادق و المعضادى، 2001: لا ۴۰).

رىنمايى دەروونى يەككە لە پىشە يارمەتيدەرەكان كە رىنمايىكارىكى دەروونى پىپۇر و پىشەيى پىي ھەلدەستىت رىنمايى تايەت بە گەشە و خۇپارىزى و چارەسەرى پىشكەش دەكات، ھەروەھا كارى رىنمايى وەك سەرچاويەكى بەنەرەتى دەردەكەوت لە يارمەتيدانى مندالدا بۇ چارەسەركردنى گرتەكانى و ناسىنى تواناكانى مندال و سوود لىومرگرتىان تا ئەو شوئىنەى دەتوانرئىت. (احمد، 1997: لا ۲۲).

يەككە لە ئامانجەكانى باخچەى مندالان تىركردنى پىداوېستىيە دەروونىيەكانى مندالە بەو شىومىيەى كە خىزان تىرى دەكات. لەم كاتەدا مندال لە كۆمەلگايەكى بچوكەوہ دەگوزرئىتەوہ بۇ كۆمەلگايەكى گەورە، ھەروەھا لە شىوازىكى مامەلە كردنەوہ بۇ شىوازىكى تىرى مامەلە كردن، لە باخچەدا مندال خۇى لە بەردەم ھاورى نزيكەكانىدا دەبىنئىتەوہ، ئەمەش ئامادەى دەكات بۇ وەرگرتن و فىربوونى شتەكان مامۇستايانى باخچەى مندالان گەوھەرى پروسەى پەروەردە بەرجەستە دەكەن، ئەمەش لە بەدبەھنئىنى پەيامى باخچە گەورەترىن ئەرك دەخاتە سەرشانىان، سەرکەوتنى مامۇستا سەرکەوتنى باخچەيە، بۇيە پىويستە لەسەر مامۇستايانى باخچەى مندالان شارەزايى تەواويان لە چۆنيەتى مامەلە كردن لەگەل مندال و دابىنكردى پىداوېستىيەكانى جەستەيى و پىداوېستىيە ئەقلى و كۆمەلايەتى و دەروونىيەكانىدا ھەبىت. ھەروەھا شارەزايى تەواويان ھەبىت لە دوزىنەوہى گرتەكانى مندال و چارەسەركردنىشدا ئەمەش لە پىناو كۆنترۆلكردنى رەفتارى مندال و ئاراستەكردنىدا بەشىوازىكى درووست. مامۇستايانى باخچە ھەلسوكەوت لەگەل مندالدا دەكەن لە قۇناغە بەرايەكانى تەمەنىدا و "حسەين" (۲۰۱۵) لەم بارەيەوہ دەلئىت: رۆلى مامۇستا لە پروگرامى گەشەپىدان و پروگرامى خۇپارىزىدا كارىگەر و گرنەگە.

بۇيە گرتى توئزىنەوہ لەم پرسىيارە سەرەكبيدە دەخەينەروو: تا چەند مامۇستايانى باخچەى مندالان رىنمايى دەروونى پىدە دەكەن، لە روانگەى خۇيانەوہ و لە ژىر رۇشنايى چەند گۇراوئىكدا؟

3- ئامانجى توئزىنەوہ :

مەبەست لە ئامانجى توئزىنەوہ زانىنى توانا و لىھاتوويى مامۇستايانى باخچەى مندالانە بۇ رىنمايى كردنى مندالان لە رووى دەروونىيەوہ كە رۇژانە لە باخچەكەياندا لەناو مندالان رووبەروويان دەبىتەوہ .

4- گرنگی توژیڻهوه:

- ۱/ گرنگی و رۆلی مامۆستایانی باخچهی مندالان له بهشدار بیکردن له پرۆسهی رینمایی بۆ مندالاندا پتهو دهکات.
- ۲/ کردنهوهی بوار له بهردهم توژیڻهوهی تردا پهيوهست به پيادهکردنی رۆلی رینمایکارانهی مامۆستایانی باخچه لهگهڵ مندالاندا.
- ۳/ پینخشستی نامرازیک بۆ پیوانهکردنی مهودای پيادهکردنی رینمایی دهروونی لای مامۆستایانی باخچهی مندالان.
- ۴/ گرنگی توژیڻهوهکه دهگهژتهوه بۆ ئهو رۆله کاریگهههه که مامۆستایانی باخچهی مندالان دهیبینین له چالاکردنی تواناکانی میشک و تیگهشتنی مندال، ههروهها کۆنترۆلکردنی رهفتارکانی مندال.
- ۵/ بایهخدان به لایهنی دهروونی و پهروهدهیی مامۆستایانی باخچهی مندالان.
- ۶/ لهریگههه دابینکردنی بهرنامهی راهیناناره بۆ مامۆستایانی باخچه تاكو لهگهڵ گرفتهکانی مندالدا مامهله بکهن، سوود به بهریوبهیهتی باخچهکانی مندالان دهگهیهنیت.
- ۷/ تیشک دهخاته سهه رۆلی مامۆستای باخچهی مندالان لهمامهله کردنی لهگهڵ مندال و بهدییهینانی تهندروستی دهروونی بۆ مندالان.
- ۸/ چارهرواندهکریت مامۆستایانی باخچهی مندالان و ناوهندهکان سوود لهم توژیڻهوهیه وهربگرن له پیناو پتهوکردنی خاله بههیزهکانیان پهيوهست به توانای مامۆستایان بۆ پینشکهشکردنی رینمایی دهروونی به مندالان.

5- سنووری توژیڻهوه:

- ا- سنووری بابتهی: توژیڻهوهکه لهوه دهکۆلتهوه که تا چهند مامۆستایانی باخچهی مندالان رینمایی دهروونی پياده دهکهن، له روانگهه خویانهوه و لهژیر رۆشنایی چهند گۆراویکدا.
- ب- سنووری مرۆیی: مندالانی باخچهی ههولیر بۆ سالی خویندنی ۲۰۲۳-۲۰۲۴
- ج- سنووری کاتهکیی: ئهم توژیڻهوهیه بهسهه سالی خویندنی ۲۰۲۳-۲۰۲۴
- د- سنووری شوینهکههه: باخچهی مندالان له ههولیری پایتهخت.

6- دەست نیشان کردنی زاراواکان:

۱/ رینمایی دەروونی:

- (المرسي- 2001):

پروسیه‌یه‌کی هۆشیارانە و بەردەوام و بنیاتنەر و نەخشە بۆ کیشراوە، ئامانجی یارمەتیدان و هاندانی تاکەکەسە تاکو خۆی بناسیت، لەخۆی تییگات، لە کەسایەتی خۆی بکۆلیتەوه، شارەزاییه‌کانی خۆی بناسیت، گرتەکانی خۆی دەست نیشان بکات، تواناکی خۆی پەرە پێیدات، لە ژێر روشنایی زانیاری و ئارەزوو و فیرکاری و راهینانه‌کانیدا گرتەکانی خۆی چارەسەر بکات، هەر وه‌ها بۆ ئەوهی بگات بە دەست‌نیشانکردن و بەدییه‌نایی ئامانجه‌کانی و بەدەست‌هێنایی تەندرووستی دەروونی و سازانی لهرووی کەسایەتی و پەرۆرده و پیشه‌یی و خیزانی و مالدارییه‌وه. (المرسي، 2001: لا 27).

❖ توێژەران لهرووی ئیجرائیه‌وه بەمشێوه‌یه پیناسه‌ی دەروونی ده‌کات: ئەو نمره‌یه‌یه که‌وا مامۆستای باخچه‌ی ساوایان بەدەستی ده‌هینیت لهرووی ئەو ئامرازانه‌ی خزمەتگوزاری رینمایی دەروونی که لهم توێژینه‌وه‌دا به‌کار هاتوه.

۲/ مندالانی باخچه:

- (السكران- 2004):

ئەو جوړه مندالانەن که تاییه‌تمه‌ندی جوړاو جوړیان هیه، ده‌توانین وردتر بلنن مندالانی هەردوو پۆلی یه‌که‌م و دووه‌می باخچه که ته‌مه‌نیان له نیوان (۳-۶) سالان ده‌گریته‌وه. (السكران، 2004: لا ۲۷).

- (العزاوي- 2007):

ئەو قوناغه‌یه که تیايدا چاودیری ئەو مندالانە ده‌کریت که ته‌مه‌نیان له نیوان (۳-۶) سالاندايه له دامەزراره پەرۆرده‌یی و کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا که ئامانجیان گه‌شه‌پێدانه له هه‌موو لایه‌نیکه‌وه (جسته‌یی، عه‌ق‌لی، کۆمه‌لایه‌تی). (العزاوي، 2007: لا ۱۸).

- (عاشور- 2003):

ئەو مندالانەن که ته‌مه‌نیان ده‌که‌وێته نیوان کوتایی سالی سیه‌م و کوتایی سالی پینجه‌م یاخوود سه‌ره‌تای سالی شه‌شم. هه‌ندیک که‌س ئەم قوناغه‌ ناو ده‌نن قوناغی سه‌ره‌تای مندالی. (عاشور، 2003: لا ۲۷).

* توێژەران لهرووی ئیجرائیه‌وه بەم شێوازه پیناسه‌ی مندالانی باخچه ده‌کەن: ئەو مندالانە ده‌گریته‌وه که ته‌مه‌نیان له نیوان (۴-۶) سالاندايه ده‌خرینه باخچه، به مه‌به‌ستی فیربوونی هه‌ندیک چه‌مک و به‌ها و لیه‌اتوویی، هه‌موو ئەو شتانه‌ی که له قوناغه‌دا پێویستی پێیه‌تی.

۳/ ماموستا باخچهی ساوایان:

- (عبدالحمید-2003):

کەسێکی پەرۆردەکارە و بەوردی لە میانێ چەند پێوەریکی تاییەت بە نیشانە و تاییەتمەندی لاشەیی و ژیری و کۆمەلایەتی و ئاکاری و هەلچونەکی کە گونجاون بۆ پیشەیی پەرۆردەکردنی مندال هەلبژێردراون. ئەوانەیی شیاندن و راهێنانی تەواوکاریان وەرگرتوو لە کۆلیژە بالاکان تاکو بەرپرسیاریتی کاری پەرۆردەیی هەلبژێرن لە دامەزراره پەرۆردەییەکانی پێش قوتابخانەدا. (عبدالحمید، 2003: 31).

❖ لەرووی ئیجرائیشەوه بەمشێوهیە پێناسە دەکرین: ئەو ماموستایەیه کە ئەرکی فێرکردنی مندال رادەپەرێنێت لە قوناغ باخچهدا و وەلامی نامرازی توێژینەوهکەیی دراوتەوه.

۴/ باخچهی مندالان:

- (سلامة – 1993):

چەندین پێناسەیی چەمکی باخچهی ساوایان هەبووه و سەلامەش وەک ئەو دامەزراوانە دەیانیننیت: ئەو پەرۆردەییە کە لە ناو ئەوانەدا تۆمار دەکریت کە تەمەنی چوار سالیان تەواو کردوو و تەمەنیان لە شەش سالی تێپەر نەکردوو کە پێشیان هێناوچەندین چالاکی مەبەستداریان هەیه کە بەنیازن گەشەیی یەکیارچەیی مندال لەرووی پەرۆردەییەوه بەدیبهینن لە رووی دەروونی و کۆمەلایەتی و جەستەییەوه ئامانجیشی ئەوهیه مندالەکە ئامادە بکات بۆ خوێندنەوه و نووسین و ئامادەکردنی بۆ قوتابخانەیی سەرەتایی (سلامە، 1993: 5).

- (الکبیس-1998):

وەک رافیکه وەک دامەزراوهیهکی پەرۆردەیی پێناسەیی دەکات. مندال لە تەمەنی سێ بۆ پێنج سالییهوه قبوڵ دەکات، قوناغیک کە جیاوازه لە قوناغەکان پەرۆردەکانی تر یارمەتی مندال دەدەن بۆ ئامادەکردنی بۆ چوونه ناو قوتابخانەیی سەرەتایی. (الکبیسین 1998: 53).

* وە هامۆند بەبیری دیننیتەوه کە: ئەو شوینەیه کە مندالان چێژی لێ وەرەگرن بەکات و چالاکییهکانیان بەتەواوی پەيوستن بەدلی ژبانی مندالانەوه و نەک تەنیا شوینیک بۆ کارکردن رۆتینی سالی 1979 هامۆند وەک کاناوی وەک دامەزراوهیهکی پەرۆردەیی گەشەپێدان پێناسە کراوه کە دامەزراوه ئەو مندالە رۆلی خۆی هەیه وەک درێژکراوهی رۆلی خانووهکە و ئامادەکردنی بۆ ئەو قوتابخانەیه ئاساییه کە تێیدا دابینی دەکات.

- (القربوتی-1994):

وەک دەزگایهکی پەرۆردەیی پێناسەیی دەکات کە بەچالاکیی رابواردن کەکار بۆ فێربوون و پەرۆردەکردن و گرنگیدان بەمندالێکی پێش قوتابخانە دەکەن بەئامانجی یارمەتیدان دەبیت مندالەکە خۆی فێر بیت، پشت بەخۆی ببەستن، بەرپرسیاریتی بگرتە ئەستۆ و لەوه تییگات کە ماف هەیه بۆ کەسانی تر جگە لە پەرۆردەندی کەسایەتی مندالەکە بە ئاراستەکردنی مهیل و ویست و ئاراستەکانی و چەمکەکانی بە شیوهیهکی بنیاتنەر و ئەرینی کە یارمەتی دەدات ببیتە ئەندامێکی بەسوودی کۆمەلگا گروپی تەمەن لە 3 بۆ 6 سالی دەگرتەوه. (القربوتی، 1994، لا 15).

- (القمش- ۲۰۰۸)

دامه زراوهیهکی پسروردهیی و کومه لایه تییه ههله دستیت بهئاماده کردن مندال بو قوناغی سه ره تایی و دهسته بهر کردنی ئازادی تهواو بو ئهجامدانی چالاکیهکان و وهدهر خستنی توانا لیهاتوو بیهکانیان له تهمنی (۳- ۶) سالیدا. (القمش، ۲۰۰۹؛ لا ۱۰)

* پیناسهیی وهزارهتی پسرورده بو باخچهیی مندالان (۲۰۱۸): پروگرامیکی نوئ خوازه بو بهرز کردنهوی پسروردهیی زووی مندالی دار ئیزراوه ئهوه هاوبه شیکی گشتی و تایه تییه که ژینگه یهکی ئارام و پسرورده کهر دابین دهکات بو ئهوهی مندالان فیرین، گه شه بکهن و یاری بکهن، پروگرامه که فیربوونی ناوهندی مندالان له سه ره بنه مای ژینگه یهکی پاریزراو پشتگیری کراو تیکهل دهکات. (لیژنه یهک له وازارهتی پسرورده: ۲۰۱۸).

* پیناسهیی کرداری باخچهیی مندالان :

توئیزینه وه که باخچهیی ساوایان وهک دهمزگایهکی پسروردهیی پیناسه دهکات که بهرنامه وه چالاکی ئهجام دهکات به مه بهستی رابواردن بو دابین کردنی مندالی باخچهیی ساوایان به لیهاتوو بیی خو فیربوون و بهر پرس یاریتی گرتنه ئهستو پشت بهستن به خوئی و به دهسته پینانی رهفتاری تهندروست و گونجاو بو منداله که بو تهندروستی و تهندروستی ئهوه کومه لگه یهیی که تئیدا ده ژیت.

* پیناسهیی ریکاریی: دسه مزراره یهکی پسرورده یه، که مندال دهگریته خو پیش چونه قوتابخانه ههلهستی به جیه جی کردنی پروگرامی پسرورده و فیرکردنی گونجاو له سه ره مندال له تهمنی (۴-۵) سالی، که له ریگای باخچه وه مندال ده توانیت فیری کار لیک کومه لایه تی و به هاو ئاکار مهکان بیت.

بهشی دووهم

سنوری تیۆری و توئیزینهوهکانی پیشوو

تهوهری یهکهه / سنوری تیۆری

یهکهه / مامۆستایانی باخچهی مندالان

دووهم / رینمایی دهروونی

تهوهری دووهم / توئیزینهوهکانی پیشوو

بەشى دووهم

سنورى تيۆرى و توپۇزىنە مەكانى پيشوو

تەوهرى يەكەم / سنورى تيۆرى

يەكەم / مامۇستايانى باخچەى مندالان:

مامۇستا فاكترى يەكلا كەرمە يە بۇ كارىگەرى پەرومردە، بەو پىيەى ئەو كەسەيە كە ئەزمونەكان رىكەدەخات و بەرپوئە دەبات و جىيەجىي دەكات بەرمو ئەو ئامانجانەى كە بۇ ھەريەكەيان ديارىكراون، دەتوانين بزائين كە مامۇستاي باخچەى ساوايان بېرەى پىشتى پرۆسەى پەرومردەيە لە... باخچەى ساوايان، و گەورەترين بارگرانى دەكەوتتە سەرى لە گەيشتن بە ئەركى باخچەى ساوايان، پەرومردەكردى مندالان لە باخچەى ساوايان، و بەدەستەپىنانى گەشەكردى ھەمەلايەنە و يەكگرتوو لە لايەنە كەسىيەكان و ئەزمونەكان بۇ گەيشتن بە ئامانجە پەرومردەيەكان، بۇ ئەوئە مامۇستا بتوانيت بارگرانييە جوراوجۆرمەكانى پرۆسەى پەرومردە جىيەجىي بكات، پىويستە تاييەتمەندى و سوودى كەسى و كۆمەلايەتى و كارايى ھەبىت كە لە رىگەيانەوە بتوانيت ئەركەكانى لە بەرژوھەندىي مندالەكان و ئارەزووھەكانيان وە ئامانجەكانيان بىت.

1. تاييەتمەندىەكانى مامۇستايانى باخچە :

أ. تاييەتمەندىە كەسايەتيەكانى مامۇستاي باخچەى مندالان:

۱/ پابەندبوون بە ياسا و مەرجەكانى پيشەى وانەوتتەوہ بۇ ئەوئە بىيئە ھۆى خويندى رىكوپىنك و ئامانجار، و ئەمەش ھانى دەدات ھەولى خۆى تەرخان بكات بۇ وانەوتتەوہ وەك پيشەيەك كە لە ئارەزووى شەخسى ھەلبىژاردوہ

۲/ پىويستە مامۇستاي باخچەى ساوايان نەرم و نيان بىت چونكە پەرومردە زانستىكى كارپىكراوہ كە ھەميشە لە گۇران و گەشەكردىنايە، و دەبىت نامادەيى ھەبىت بۇ تاقىكردىنەوہى ھەموو بىرۆكەيەكى نوي لە بوارى مندالى و شىوازەكانى پەرومردەدا

۳/ لە فېربووندا مامۇستا تىدەگات كە دۇخى پەرومردەيى دۇخىكى پەرومردەيە كە دەبىت كارلىكى بەر ھەمدار لە نىوان ئەو و مندالەكاندا روبدات.

۴/ جيا بىكرىتەوہ بە زانيارى تەواو لەسەر (زانستى گىشتى، زانيارى تاييەت، زانينى تاييەتمەندىەكانى گەشەى مندال، زانينى شىواز و شىوازەكانى فېركردنى مندالى باخچەى ساوايان، ھوشيارى مامۇستا بۇ توانا و خودى خۆى).

۵/ ھەبونى ئەو ئارەزووہ بۇ كاركردىن لەگەل مندالان، واتە بۇ ئەو پيشەى وانەوتتەوہ نوينەرايەتى پيشەيەكى مروپى دەكات.

۶/ خاوەنى لىھاتووبى سۆزدارى و زىرەكى كۆمەلايەتى بىت چونكە پيشەيەكى مروپى كۆمەلايەتتەيە كە پىويستى بە ھاوكارى ھاوكارەكانى ھەيە و ھەولبىدات بۇ پىكەپىنانى پەيوەندى ئەرىنى و بەر ھەمەپنەر و رىزدار.

۷/ ماموستا دهبیٹ هاوسهنگی و کونترولی گشتی بهسهر ههستهکانیدا ههبیٹ و مامهلهی باشی لهگهل کهسانی دیکهدا ههبیٹ له بارودوخی جیاوازا، بهتاییهتی نهوانهی له دهوروبهیدایه، دهبیٹ راستگوی و زیندوویی ههبیٹ سهبر و لیبوردهی ههیه، له مامهلهکردنی لهگهل مندالان و حوکمدانیدا بابهنیهت و دادپهروهری لهبهراچاو دهگریٹ

۸/ بهبی رهنه و رهمهندی بهرامبه به کهس. ماموستا دهبیٹ ههمیشه زهردهخنهیهکی ههبیٹ که له دلیموه بیٹ بهبی. بو مهرگرتن و دانانی مندالان لهوی دیاری کراوه.

۹/ پیویسته توانا و توانا و بههرهکانی بو سوودی پهرومردهی مندالان بهکاربهیئیت.

۱۰/ خاوهنداریهتی له لیهاتوویی نهکادیمی و پهرومردهی و مهعریفی له توخمهکانی پرۆسهی پهرومردهدا

۱۱/ بو چیژوهرگرتن له تهنروستی باش و ههستی تهنروست و هیزی دهرونی

۱۲/ بو نهوهی نهو گهرمی و ناسکی و ههسته ههستیارهی ههبیٹ که یارمهتی دهدات مامهله لهگهل مندالدا بکات.

۱۳/ خاوهنداریهتی له پاشخانی رۆشنیری رۆشنیری و لیهاتوویی زانین بو نهوهی فیری ههموو شتیکی نوی بیٹ له پهرومردهدکردنی مندالدا وهک بنهمایهک بو کارکردنی لهگهلان.

۱۴/ خاوهنی فلسفهفهیهکی پهرومردهی روون بیٹ که له فلسفهفهی پهرومردهدکردنی مندالهوه سهراچاوهی گرتوه و درک بهوه بکات که پرۆسهکه پراکتیکیه پهرومردهد پرۆسهیهکی بهشداریکردنه له نیوان نهو لایهنانهی که بهشدارن له پهرومردهدکردنی مندالدا.

۱۵/ ناگاداری تهواوی تاییهتمهندیهکانی مندال، پنداویستییهکانی، بنهما مهعریفی، دهرونی، سوزداری، رۆحی، کومه لایهتی، جهستهیی و جولیهی، و ریگاکانی گهشهکردن و گهشهکردنیان بهگویرهی توژیینهوهی زانستی بو مندالان.

۱۶/ توانای پلاندانان و ههلسهنگاندن و جیههجیگردن و بهکارهینانی نامراز و شیوازهکانی ههبیٹ بو پلاندانانی سالانه و پلاندانانی مانگانهی یهکهی پهرومردهی

۱۷/ توانای دابینهکردنی کهشو ههواوی پهرومردهی گونجاوی ههبیٹ بو فیربوونی مندالان بو هاندانی پالنههکانیان بو فیربوون.

۱۸/ توانای پهیوهندیکردن و پهیوهندی کاریگهرانهی لهگهل مندالان ههبیٹ و جیاوازییهکان بزنان تاکایهتی له نیوانیاندا و ریگاکانی مامهلهکردن لهگهلاندا.

۱۹/ پیویسته ههمیشه به روالهتیک دهر بکهویت که لهگهل کارهکانیدا بگونجیت لهگهل مندالان، نههمش به پاکوخواینی توند نیشان دهریت له کاتی کارهکهیدا دهبیٹ جلوهبرگی گونجاو لهبهراچاو بکات که ریگری نهکات له جولهی لهگهل مندالهکاندا.

۲۰/ زمانیکی دروست و بیژمکردنی دروست و تونیکی دهنگیکی روون و دهربرین و نارام و نارامی ههبیٹ.

۲۱/ بههرهی موسیقای خوشهویستی ههبیٹ و گورانی وتن، چونکه لهگهل مندالهکان له چوارچیوهی ریتمهکاندا گورانی دهلیت. (العمایرة، 2002: لا78).

ب/ تايپه تمه ندى جه ستيه كان:

ماموستايانى باخچەى مندالان كه چەندىن رۆلى خۆى ئەنجام دەدات لە كاتى كار لايىك كەردنى لە گەل مندالان پيوستى بە نامادەبوون هەيه، لەم تايپه تمه ندىانهش:

۱/ بۆ ئەوهى زىندوووى و چالاكى هەبىت بۆ ئەوهى دواى هەموو كارىكى سادە كه ئەنجامى دەدەيت بەردەوام هەست بە ماندووتى و فشارى دەروونى نەكەيت.

۲/ هەروەها پيوستە زۆر بەكار بهينرەيت لەكاتى ئەنجامدانى ئەركەكەى لە پۆلدا وەستان و بەكارهينان هەروەها پيوستى بە بەكارهينانى چاو و پەنجە و بەكارهينانى گونجاوى كەرمستە و قسەكەردن و چيژ و تام و بۆن و رويشتن هەيه، هەروەها پيوستى بەهويه بە دەست و قۆلى دانىشتن و رويكەردنەوه بەدات.

۳/ يەكەى لە تايپه تمه ندىيه جه ستيه گرنگەكان ئەويه كه بە شيوه يەكى ريك و پيك و ريكخراو و سەرنجراكيش دەردەكەوت، ئەمەش مندال دالخوش دەكات. ويشيرالمستەريجى و الخريشا وطاشمان (۲۰۲۰) نامازە بەوه دەكەن كه يەكەى لەم تايپه تمه ندىيه فيز يايانەى كه دەبىت هەتەيت ماموستا لە روى جه ستيه يەوه لەشجوانىيه و هەستى دەنگى هەيه.

ج . تايپه تمه ندىيه سۆزدار ييه كان:

كۆمەلەيك تايپه تمه ندى و سيفەتى سۆزدارى هەيه كه ماموستاى باخچەى ساوايان دەبىت خاوەنى بىت. ئەو كەسە پيوستە:

۱/ پلەيهكى بەرزى سەبر و خۆراگرى هەيه لە مامەلەكەردنى لە گەل مندالان .

۲/ من دەبىت هاوسەنگ بىت و ريزه يەكى زۆرى گونجائى دەروونى هەبىت.

۳/ بۆ وەرگرتنى رەخنە.

۴/ كەسايەت ييه كى خوشى هەيه .

۵/ سەبارەت بە خستەى كار كەردنى رۆژانەى مندالان نەرم و نيارە.

۶/ پيوستە تواناى دامەزراندنى پەيوەندى تەندروست و مرووى لە گەل مندال و هاوكار و داىك و باوكى هەبىت، لە تايپه تمه ندىيه سۆزدار يه كانى ماموستاى باخچەى ساوايان برىتين لە: خۆبەگەورەزانين، هەلگرتنى هەستى ئەرپى سەبارەت بە پيشە و تواناكانى، و ناگايى لە گرنگى... رۆلى ئەو دەگيرەيت، وەك پەروەردەكاران نيشانىان داوه كه ئەو هەستانەى كه ماموستاى باخچەى ساوايان هەلیدەگرن كار يگەرييان لەسەر پرۆسەى پەروەردەى هەيه، و بەمجۆره كار يگەرى لەسەر مندالان هەيه. (عبدالحميد، 2003: 22).

د. تایبته‌ندییه ده‌روونییه مه‌عریفیه‌کان:

گرنگترین تایبته‌تمندی و تایبته‌ندییه ده‌روونییه‌کانی ماموستای باخچه‌ی ساوایان بریتین له‌مانه‌ی خواروه:

- ۱/ بۆ ئه‌وه‌ی به‌ ته‌واوی ئاگاداری جیاوازییه‌ تاکه‌که‌سییه‌کانی نیوان مندالان بیت.
- ۲/ هۆشیار بیت و خاوه‌نی پله‌یه‌ک له‌ زیره‌کی و توانای بیرکردنه‌وه و مامه‌له‌کردنی دروست بیت.
- ۳/ تا به‌ بیرری فراوان و توانای داهینان تایبته‌تمند بیت.
- ۴/ بۆ ئه‌وه‌ی چاودیریکی ورد بیت بۆ ئه‌وه‌ی بتوانیت رۆژانه‌ هه‌لسه‌نگاندن بۆ منداله‌کانی بکات، و سوود له‌ هه‌موو ده‌رفه‌تیک و هه‌ر بگرت.

ح. تایبته‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان:

سیفه‌ت و تایبته‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی ماموستا ئاماژه‌یه‌ بۆ توانا و ئاماده‌یی ئه‌و بۆ پراکتیزه‌کردنی چالاکییه‌ پهره‌رده‌یه‌کانی گونجاو له‌گه‌ڵ سروشتی پرۆسه‌ی پهره‌رده‌یی له‌ناو باخچه‌کانی ساوایاندا بۆ گه‌یشتن به‌ ره‌هه‌نده‌ پهره‌رده‌یه‌کانی به‌کۆمه‌لایه‌تیکردن، و له‌ نیو ئه‌م تایبته‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا که‌ ماموستا ده‌بیت خاوه‌نی بیت (الوکیل و المفتی، 2014: 59).

- ۱/ هۆشیاری ماموستا که‌ ئه‌و په‌یوه‌ندی نیوان مندال و کۆمه‌لگایه‌، و ئه‌م رۆله‌ به‌جیده‌هینیت به‌ کارکردن بۆ ده‌وله‌مەندکردن و پهره‌رده‌کردنی کۆمه‌لگه‌ی ناوخۆیی له‌ ریگه‌ی باخچه‌ی ساوایانه‌وه.
- ۲/ په‌ره‌بێدانی ئه‌و خزمه‌تگوزارییه‌ پهره‌رده‌ییانه‌ی که‌ له‌ لایه‌ن باخچه‌ی ساوایانه‌وه‌ پێشکەش ده‌کری بۆ ئه‌وه‌ی بگاته‌ خیزانه‌کان له‌ ماله‌کانیاندا.
- ۳/ به‌کاره‌ینانی توانای مرو‌یی له‌ ژینگه‌ی مندالدا به‌ مه‌به‌ستی ده‌وله‌مەندکردنی پرۆسه‌ی پهره‌رده‌یی بۆ مندال و کۆمه‌لگا.
- ۴/ چالاکی کۆمه‌لایه‌تی، که‌ ماموستا به‌دوای سوودی که‌سانی تردا ده‌گه‌ریت، و هه‌ست به‌ به‌رپرسیاریتی ده‌کات: به‌شیک له‌ خواردن و خوارده‌وه‌ و یاریکردنیان له‌گه‌ڵ منداله‌کانیدا هاوبه‌ش ده‌کات.
- ۵/ هه‌ستکردن به‌ به‌رپرسیاریتی، به‌رپرسیاریتی ماموستا قورستره‌ له‌ پزیشک، ماموستا رازی نییه‌ له‌ گرنگیدان به‌ ته‌ندروستی مندال، هه‌روه‌ها رازی نییه‌ به‌ فێرکردنی کارامه‌یی یان زانیاری، به‌لکو گه‌وره‌ترین کاری فێرکردنی منداله‌ چۆن سوود له‌ لیهاتوواییه‌کانی و هه‌ر بگرت و چۆن رووبه‌رووی کێشه‌کانی ژیا‌نی ببینته‌وه.
- ۶/ ئاشنا‌بوون به‌ واقیعی ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی له‌و ژینگه‌یه‌ی که‌ تێیدا کار ده‌که‌یت، ئه‌و چالاکییه‌ کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی تێیدا رووده‌دن و ئه‌و داب و نه‌ریت و نورمه‌ کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی که‌ تێیدا زالن (الکبیس، 1998: 36).

خ. لیهاتووایی مه‌عریفی که‌سی:

ماموستای باخچه‌ی ساوایان کۆمه‌لایه‌تییه‌ مه‌عریفی که‌سی هه‌یه‌، که‌ وه‌ک ئاماژه‌ی پیکردوه‌ (موسی، 2019):

- ۱/ ماموستا ده‌بیت پله‌یه‌کی زۆر له‌ تێگه‌یشتنیکی دروستی هه‌بیت له‌ بابته‌کان و توانای رازی‌بوونی خیرا و خۆگونجاندنیکی دروستی هه‌بیت له‌گه‌ڵ بارودۆخی ناسایی که‌ له‌وانه‌یه‌ له‌ بارودۆخی رۆژانه‌دا رووبادات، هه‌روه‌ها ده‌بیت شاره‌زا بیت له‌ ریکخه‌ستی فه‌زا و هه‌ستیار بیت به‌ جوانی و ناساندنی گه‌رمی و زیادکردنی سه‌رنج‌اکێشی بۆ شونیه‌که‌ و به‌م شیوه‌یه‌ کاریه‌گره‌یه‌کی باش و ئاسوده‌ی له‌سه‌ر ره‌فتاری منداله‌کان هه‌بیت.
- ۲/ ماموستا ده‌بیت ئاشنا بیت به‌ بناغه‌ و بنه‌ماکانی قوناغی باخچه‌ی ساوایان و قوناغه‌کانی تر و جیاوازی تاکه‌که‌سی له‌ نیوان منداله‌کاندا، پێویسته‌ سه‌رنج‌اکێش و نه‌رم و نیان و تایبته‌تمند بیت به‌ بیرری فراوان و ئاسۆ وه‌ ئاگاداری ئه‌و ره‌فتاره‌ دروستانه‌ بیت که‌ ده‌بیت مندال بیه‌رته‌به‌ر و ره‌چاوی بکات ئه‌و هۆکارانه‌ی په‌یوه‌ستن به‌م ره‌فتاره‌، وه‌ک بارودۆخ، به‌ها و ئامانه‌کان، و هه‌ر بگرت و له‌به‌رچاویان بگرت.
- ۳/ وریا و چاودیری به‌دواداچوون بۆ گه‌شه‌ی مندالان

۴/ توانای ناسینهوهی چهک و لیهاتوویی و رهوته ریکوپیکهکان له بهرنامهیهکی چالاکیهکاندا.
۵/ توانای بهردهوامی داهینان و داهینان له بواری کارهکید و له سروشتی چالاکی و شیوازی پهرومدهیی گونجاو بو قوناغی باخچهی ساوایان.

۶/ بو نهوهی بزانیته کارکردن له بواری باخچهی ساوایاندا پیویستی به بهواداچوونی هوشیارانهی بیری پهرومدهیی هاوچهره ههیه، نهو حمز دهکات بهردهوام بیت له خویندن و فیربوون و گهشهکردنی پیشهیی وهک ماموستای مندالانی پیش قوتابخانه وه ههروهها باس لهوه کردوه گۆرانکاری له نهکهکانی ماموستادا ههیه و نهو گۆرانکاریانه بریتین له دهستنیشانکردنی تاییهتمهندی خویندکاران و کارکردن بو رینماییکردنیان بو نهوهی که راسته.(عبدالحمید، 2003: 59).

2. نامانجهکانی باخچهی ساوایان:

سینۆر: مندال پیویستی به کهسیکه که هی خوی بیت، به وردبینهوه دایبپوشیت و به بهزهیی و ناسکیهوه زمحمتهی پیدات، وهک بوونهوهریکی زیندوو سهربهخو و کهسیکی جیاواز لئی تیگیات و لهسه نهو بنهمایه مامهلهی لهگهله بکات. هه روه ها پیویستی به که ش و هه وایه که نازادی پی بدریت، هه روه ها بارودوخی گونجاوی بو دابین ده کریت بو نه وه ی به هه سته کانی به کاربهینیت و به باشترین شیوه فیری مندالیکی بچووک فیربیت، هه روه ها پیویستی به نهرمی و نهرمی ههیه، پابهندنهبوون به سیستهمیکی توند و تیژی و درکردن بهوهی باشترینه شیوازی فیربوونی له ریگهی کارهوهیه. سالانی یهکهمی ژیانی مندال به زور شت تاییهتمهنده، بهو پییهی له نهجامی گهشهکردن و گهشهکردنیدا گۆرانکاری زور بهسهریدا دیت، ههروهها به خیرایی فیر دهبیت و زور وابهستهی خیزان و کهسه نزیکهکانی دهبیت. پیویستییهکی بههله ههیه بو دهرفتهیک که شارهزایی و نهزموونی زیاد بکات، و بازنهی ناسو و زانیارییهکهی فراوانتر بکات. نهو شارهزایی و نهزموونهی که مندال له سهرهتای ژیانیدا له مالهکهی خوی و له دراوسیکانی و له نهوانهی که کاریگهری راستهوخویان لهسه ژیانی ههیه بهدهستی دههینیت، نامادهی دهکات بو مهرگرنتی نهزموون له دهرهوهی ژینگهی سهرهتایی خوی، نهمهش نهزموون و زانیاری زیاتر دهکات چون بو باخچهی ساوایان دهرفتهی بو دهرهخسینیت که پهوهندی لهگهله مندالانی تردا بکات و بهشدارییان له چالاکیه جوراوجورهکاندا بکات و چاودیری و گرنگیدان لهگهلهیدا هاوبهش بکات، بهشداریکردن له باخچهی ساوایان یان نهکردنی پهوهسته به خویهوه لهرووی نهو ناستهی که له گهشهکردنیدا پیی گهیشتوه و پیگهیشتن و نهو نهزموونهی که خیزانهکهی بو دابین کردوه.

ماموستای باخچهی ساوایان وهک کهسایهتییهکی پهرومدهیی ههلبژیردراو پیناسه دهکات بهپی پیوهه تاییهتهکانی پهوهسته به سیهف و تاییهتمهندی جهستهیی، دهروونی، نهخلاق و سوزداری گونجاوه بو پیشهیی پهرومدهیی نامادهکاری راهینانی وهرگرتوه له کولیز و زانکۆکان بو مامهلهکردن لهگهله پولهکه پیش قوتابخانه ماموستای باخچهی ساوایان بهشیکی گرنگی باخچهی ساوایانه، بهو پییهی کاتیکی زور لهگهله مندالهکاندا بهسهر دهبات و رولیکی سههکی ههیه له دارشتنی کهسایهتییهکهی، بویه سههکهوتنی نهکی باخچهی ساوایان پهوهسته به بوونی ماموستایهکی بهتوانا که له رووی زانستییهوه راهینراو بیت و شایسته به بروانامهیی پهرومدهیی تاییهتمهند بو کارکردن له قوناغه ههستیارهی ژیانی مندالهکهدا. ههلبژاردنی باشی ماموستا لهرووی تاییهتمهندییه کهسی و نهخلاق و سوزدارییهکانی و مامهلهکردنی باش لهگهله مندالان و زانینی راستیهکانی گهشهکردنی مندال، پیدایستییه دهروونی و مهعریفیهکانی، و نهوهی لهگهلهیدا دهگونجیت وه نهوهی له نیو مهرجه بنههتییهکانی سههکهوتنی له نهکهکید گونجاو نییه (الکبسی، 1998: 45).

3. باخچهی مندالان:

باخچهی ساوایان، باخچهی ساوایان، یان نهمامگه (به ئەلمانی: باخچهی ساوایان) دامهزرارهیهکی پەروردهیهی بۆ مندالان پینش ئەوهی بچنه قوتابخانه. ئەم زارارهیه له لایهن زانای ئەلمانی فریدریش فرۆبلهوه داهینراوه، ئەویش بهکاری هیناوه بۆ دامهزرارهی یاری و چالاکییهکان که له ساڵی ۱۸۳۷ی زاینی له شاری بادپلانکننیرگ دامهزراندوه وەک ئەزموونیکێ کۆمه‌لایهتی بۆ ئەوهی مندالان له مالهوه بۆ قوتابخانه بگوازنهوه، مه‌بهستی فرۆبیل بهم قسهیه بوو که مندالان ده‌بی وایان له باخچهی مندالان وەک پروهک له باخچهیه‌کدا گرنگی پێده‌دریت و خۆراکیان پێده‌دریت، ته‌مهنی په‌یوه‌ستبوون به باخچهی ساوایانهوه به‌پیتی و لات ده‌گۆریت، له زۆربهی و لاتان ئەم سیسته‌مه بۆ مندالانی خوار ته‌مهنی شه‌ش ساڵ به تاییهتی له نیوان ته‌مهنی ۳ بۆ ۵ ساڵدا به‌کارده‌هێنریت ئەمه‌ش سیسته‌م له‌سه‌ر دوو شت دامهزراره: یه‌که‌میان ناساندنی منداله به کۆمه‌لگایهکی فراوانتر له‌وهی که راهاتوه و تواناکانی کۆمه‌لایهتی‌کردنی بۆ دابین ده‌کات، ئەوهی دیکه‌یان فێرکردنی منداله له ریگه‌ی یاری‌کردنهوه چالاکییه‌کان، ئەزموونه‌کان و کارلێکی کۆمه‌لایهتی بۆ گه‌شه‌کردن لێهاتوویی و زانیاری.

دامهزرارهیهکی پەرورده‌یی کۆمه‌لایهتییه که به‌نامه‌ی پلان بۆ دارنێژراو دابین ده‌کات بۆ دابین‌کردنی پێداویستییه‌ جوله‌یی، کۆمه‌لایهتی، ده‌روونی، ده‌روونی و زمانه‌وانی مندالانی ته‌مهن له نیوان (۴-۶) ساڵ به ئامانجی به‌ده‌سته‌پێنانی گه‌شه‌ی هه‌مه‌لایه‌نه، یه‌که‌گرتوو و هاوسه‌نگ بۆ مندالان له هه‌موو جه‌سته‌یی، ده‌روونی، لایه‌نه‌ ده‌روونی و کۆمه‌لایهتی و زمانه‌وانیه‌کان تا ئەوپه‌ری توانایان ریگه‌ی پێده‌ده‌ن له ریگه‌ی پراکتیزه‌کردنی چالاکییه جۆراوجۆره‌کان، یاری‌کردن و چالاکیی ئازاد، دۆزینه‌وه‌ی توانا و مه‌یلی و تواناکانیان، و پێدانی ده‌رفه‌تیا بۆ تاقیکردنه‌وه و دۆزینه‌وه و تێرکردنی کنج‌کاو‌ی مه‌عریفی. هه‌وڵ ده‌دات شایسته و ئاماده‌کردنیا بۆ چوونه قوتابخانه، و ئەوه ته‌نها درنێژراوه‌ی ته‌مهنی مندالان نییه له ماله‌وه، به‌ئێ‌کو باشت‌کردنیکه بۆی و زیاده‌کردنیکه بۆی، پێداویستییه‌کانی مندالان دابین ده‌کات که خیزانه‌که‌ی ده‌توانن بۆی دابین بکه‌ن ئەو و ئەوانه‌ی که ناتوانن له زۆر رووه‌وه بۆی به‌دی به‌پینیت. باخچه‌ی ساوایانیش کارده‌که‌ن بۆ راست‌کردنه‌وه زۆر هه‌له هه‌ن که دایک و باوک به هۆکارێک یان هۆکارێکی تر ئەنجامی ده‌ده‌ن بۆ یه‌کیکی تر قوناغی باخچه‌ی ساوایان قوناغیکێ پەرورده‌یی ئامانج‌داره که له باقی قوناغه‌کانی تری خۆیندن گرنگی که‌متر نییه ئەگه‌ر بلێین قوناغی بناغه‌یه که قوناغه‌کانی تری له‌سه‌ر بنیات نراوه، ئەگه‌ر بناغه‌که به‌هه‌یز و پته‌و بیت قوناغه‌کانی تر ده‌توانن له سه‌لامه‌تی و ئارامی و متمانە و دلنیا‌کردنه‌وه ده‌ست‌پێده‌کات قوناغیکێ جیاواز و خۆبه‌خۆیه و فه‌لسه‌فه‌ی پەرورده‌یی و ئامانجی پەرورده‌یی خۆی هه‌یه. له‌گه‌ڵ خۆیدا.

❖ دزگایه‌کی پەرورده‌ی و کۆمه‌لایهتییه، که تیا‌یدا پرۆگرام و پلانی دارنێژراو دانراوه بۆ که‌سایه‌تی مندالان و له گشت روویه‌که‌وه گه‌شه‌ی پێده‌دات، په‌یوه‌ندییه‌کان زیاتر به‌هه‌یز ده‌کات و فێری ئەزموون و کارامه‌یی نوێ ده‌بنیت، ئەویش له‌ریگای ئەنجامدانی چالاکی جۆراوجۆر یاری و چالاکی ئازاد، دۆزینه‌وه‌ی توانا و به‌هره‌و ئاراسته‌کانیان. (صادق و المعضادي، 2001: لا 12).

4. گرنگی باخچه‌ی مندالان:

قوناغی باخچه‌ی ساوایان یه‌کیکه له قوناغه به‌پیت و مه‌ترسیدار مکانی ژیانی مروّف، قوناغیکی بنه‌ره‌تی و بنه‌ره‌تییه که په‌یوسته به قوناغه‌کانی تری گه‌شه‌کردنه‌وه. یه‌کیکه له قوناغه گرنگه‌کانی ژیانی مروّف، و نه‌وه بناغه‌یه که که‌سایه‌تی دواتری له قالب ده‌دات، و به‌رهمه‌نینان و به‌خشینی داهاتووی له‌سهری په‌یوسته. قوناغیکی گرنگ و جیاوازه له ژیانی مندالدا، به‌و پنییه‌ی زیاتر ناماده‌یه بو گورانکاری. زانایان کون له‌سهر نه‌وه‌ی قوناغیکی گرینگه، چونکه کاریگه‌رییه‌کی قوول و گرنگی همیه له‌سهر دارشتنی که‌سایه‌تی مندال و په‌ره‌پیدانی تواناکانی، له تاییه‌تمه‌ندیه‌کانیدا نه‌وه‌یه که گه‌شه‌کردن خیرا و هه‌ستیاره له هه‌موو روویه‌که‌وه. کونه‌ندامی ده‌مار له پینج سالی یه‌که‌مدا به‌رزترین ریژه‌ی گه‌شه‌ی خوی تیده‌په‌رینیت، نزیکه‌ی ۸۰%ی گه‌شه‌ی ده‌روونی له‌م قوناغه‌دا رووده‌دات، نه‌م قوناغه قوناغی گه‌شه‌ی زمان و سوز و په‌یوه‌ندییه کومه‌لایه‌تییه‌که‌انه، هه‌ر تیدیایه که توی... که‌سایه‌تی دروست ده‌بیت، ویزدان و پالنه‌ره ئاییینییه‌کانیش دروست ده‌بن هه‌ماسه‌ت بو فیروون له‌م قوناغه‌دا، و که بنه‌ماکانی فیروونی مروّف له‌م قوناغه ته‌مه‌نییه‌ی ژیانی مروّفدا به‌ده‌ست ده‌نیریت. نه‌مه‌ش کاریگه‌رییه‌کی به‌رچاوی همیه له‌سهر زیادکردنی گه‌شه‌ی ئابووری له‌م ولاتانه‌ی که گرنگییه‌کی زور به‌م قوناغه ده‌دن و په‌یوسته به په‌یوه‌ندی نزیکه نیوان ده‌رفه‌ته‌کانی گه‌شتن به گه‌شه‌سهندنی مرویی و نه‌وه گرنگیدان و چاودیرییه‌ی که کومه‌لگا پینشکه‌شی مندال ده‌کات، زوریک له تویره‌ران به‌و نه‌جامه گه‌شنتوون که به‌رزه -به‌رنامه‌کانی باخچه‌ی ساوایانی کوالیتی، ژیانی مندالان باشتر ناکات، نه‌ک ته‌نها مندال و خیزانه‌که‌ی، به‌لکو له نه‌جامدا ده‌سکه‌وتی ئابووری بو کومه‌لگا دروست ده‌کات، به‌و پنییه‌ی توخمه مروییه‌کان یه‌کیکه له توخمه گرنگه‌کانی پیویست بو به‌رهمه‌نینان، توانا و لیه‌اتوواییه‌کانیشی وایه راسته‌وخو کاریگه‌ری له‌سهر ده‌بیت به‌هوی نه‌وه‌ی له ته‌مه‌نی مندالیدا و هریده‌گریت، نه‌مه‌ش پینشتراستی ده‌کاته‌وه که سه‌رکه‌وتی ئابووری ولاتان کاریگه‌ری له‌سهر کاریگه‌ری به‌رنامه‌کانی په‌روهرده همیه، که قوناغی سه‌ره‌تایی مندالی له‌خوده‌گریت. وه چانسی گه‌شتن به گه‌شه‌سهندنی مرویی زور په‌یوسته به‌و سه‌رنج و گرنگییدانه‌ی نه‌وه کومه‌لگایه ئیمه زیاده‌روه‌ی ناکه‌ین کاتیک ده‌لین مندالی سه‌ره‌تایی سه‌ره‌تایی قوناغه گرنگه‌کانی گه‌شه‌کردنه له هه‌موو ژیانماندا و به‌فیروودانی به‌فیروودانی گرنگترین توخمه له به‌رهمه‌نینانی داهاتودا که هیزی مروّفه باخچه‌ی ساوایان ده‌بیت کاربکات بو نه‌وه‌ی یارمه‌تی مندال بدات بو په‌ره‌پیدانی بیرکردنه‌وه‌کانی، هه‌روه‌ها ده‌رفه‌تی تاقیکردنه‌وه و چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌کان و وروژاندنی خه‌یالی بو ره‌مخسینیت له ریگه‌ی نه‌وه که‌ره‌سته و که‌ره‌سته‌یانه‌ی تیدیایه و پلانی باش، هه‌موو نه‌مانه کارده‌کن بو په‌ره‌پیدانی بیرکردنه‌وه و وروژاندنی له ناویدا کنجکاو بو زانین و کنجکاو، و نه‌مه‌ش له به‌رامبه‌ردا بنه‌مای فیروونی دواتر پیکده‌هینیت، نه‌مه به‌و مانایه نییه که هه‌موو مندالییک به زور بچیته باخچه‌ی ساوایانه‌وه، چونکه نه‌مه ره‌نگه بیته هوی نه‌جامه نه‌رینییه‌کان، و جیاوازی تاکه‌که‌سی له نیوان مندالاندا نامازه‌یه بو نه‌وه‌ی که هه‌موویان نا توانای نه‌وه‌یان همیه سوودی لی وهربگرن، و که هه‌موویان پیویستیان به هه‌مان شاره‌زایی و نه‌زموون نییه، و هه‌موویان ناتوانن خوین له‌گه‌لیدا بگونجین باخچه‌ی ساوایان به‌ده‌ست هاتوو. هه‌لوئیستیکی نه‌رینی به‌رامبه‌ر به قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی دواتر، نه‌گه‌ر گونجاندن له‌وی رووبدات. باخچه‌ی ساوایان به هیچ شیوه‌یه‌ک ناتوانیت ماله‌که بگوریت، چونکه مندال ته‌نها چند کاتر میریک له باخچه‌ی ساوایاندا به‌سهر ده‌بات، باخچه ته‌واوکه‌ری ماله له نه‌جامدانی نه‌رکه‌که بو منداله‌که و جیگره‌وه نییه بو، به‌لام ناوازه ده‌پاریزیت نه‌زموونه‌کان چونکه یه‌که‌م ده‌رفه‌ت بو مندالان ده‌ره‌مخسینیت بو نه‌وه‌ی له ده‌روه‌ی ماله‌کانیاندا په‌یوه‌ندی کومه‌لایه‌تی له‌گه‌ل یه‌کتردا بکن، دور له چاودیریکردنی دایکان، وه‌ک چون له تیکه‌لپوون له‌گه‌ل مندالانی که‌ره‌ک یان دراوسیکاندا، باخچه‌ی ساوایان کارده‌کات بو په‌ره‌پیدانی هه‌لوئیسته‌کانیان به‌رامبه‌ر به خوین و به‌رامبه‌ر به که‌سانی دیکه، که کاریگه‌ری ده‌بیت له‌سهر نه‌وه‌ی له داهاتودا چی فیرده‌بن، هه‌روه‌ها یارمه‌تی باخچه‌ی ساوایان ده‌دات بو فیروونی چونیته‌تی تیگه‌شتن له گه‌ره‌کان. (العمایرة، 2002: 57).

دووه/ رینمایي دهر وونی :

۱. بنه‌مای دهر وونی و پیداگوژیکی رینمایي پهر و دهی:

۱/ جیاوازی تاکه‌کان: له مامه‌له‌کانیدا له‌گه‌ل تاک و گروپه‌کاندا، رنیه‌ری پهر و دهی بنه‌مای جیاوازی تاکه‌کان له‌بهر چاو ده‌گریټ، بهو پنییه‌ی مرؤقه‌کان ناتوانن یه‌ک جوړ بن و له روانگه‌یه‌کی جیاواز موه سه‌یر ده‌کریټ. یه‌کیټک، بهو پنییه‌ی جیاوازی له نیوان مرؤقه‌کاندا هه‌یه له مه‌یلی و مه‌یل و خو و به‌ها و زیره‌کی و توانا و سیفه‌تی که‌سایه‌تیدا، تا ئه‌و ئاسته‌ی ده‌توانین بلټین جیاوازی تاکه‌که‌سی له نیوان دوانه هاوشیو‌مه‌کاندا هه‌یه و جیاوازی هه‌یه له وه‌لامی تاکه‌کاندا بو دؤخ و هانده‌ره جیاواز مه‌کانی ژینگه که به‌هوی ئاستی هو‌شیاری و زانیاری و کولتور و پهر و ده‌یانه‌وه‌یه، و راوټزکاری پهر و ده‌ی ده‌بیټ له‌سه‌ر بنه‌مای جیاوازی تاکه‌که‌سی کار ده‌کات له مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل کنشه‌کانی گروپه‌کاندا که‌مامه‌له‌ی له‌گه‌ل ده‌کات.

۲/ جیاوازی نیوان ره‌گه‌زه‌کان: گومانی تیدا نییه که جیاوازی‌یه‌کی فیزیولوژی و دهر وونی و کومه‌لایه‌تی له‌نیوان نیر و می‌دا هه‌یه و ئه‌و جیاوازی‌یانه رولیان هه‌یه له تیر و انینیان به‌رامبه‌ر به ره‌گه‌زی به‌رامبه‌ر، و له پیشه‌ی داها‌توویان، به‌هوی پهر و ده‌ی کومه‌لایه‌تی‌یه‌وه که جیاوازی له نیوان نیر و می‌دا ده‌کات. بویه رنیه‌ری پهر و ده‌ی ده‌بیټ بنه‌مای جیاوازی نیوان ره‌گه‌زه‌کان له‌بهر چاو بگریټ له ماوه‌ی مامه‌له‌ی ئه‌و له‌گه‌ل بابه‌ته‌کانی په‌یوه‌ست به هه‌ر جنیټک.

۳/ داواکاری گه‌شه‌کردن: داواکاری گه‌شه‌کردن به به‌ردی بناغه‌ی پرؤسه‌ی رینمایي پهر و ده‌ی داده‌نریټ، چونکه هه‌ر قوناعی‌کی گه‌شه‌سه‌ندنن ژیانی مرؤف دؤخ و کنشه‌ی تاییه‌تی خو‌ی هه‌یه، وه نه‌گه‌یشتن به هه‌ندیک داواکاری گه‌شه‌سه‌ندنن له ژیانی تاکدا به به‌ر به‌ستیټک داده‌نریټ که له شیوازی گونجانده‌که‌ی. گونجانی دهر وونی له‌گه‌ل ئه‌وانی تر و له‌گه‌ل خویدا.

2. نه‌خلاق و رینمایي:

۱/ ریزگریټن.

۲/ کاری ده‌ستی.

۳/ ناموژگاری پهر و ده‌ی شوینی نیشه‌جی‌بوون به‌سه‌ر دوو شوینی دیکه‌دا ناسه‌پنین.

۴/ نه‌ینی.

۵/ رنیه‌ره‌که بریاری‌کی ره‌وا نادات له‌سه‌ر رینمایي‌یه‌که.

۶/ ره‌سه‌نایه‌تی و نیسته‌غلال نه‌کردن رینمایي.

۷/ کارکردن له‌ناو یانه.

۸/ ریزگریټن له هاوکار.

۹/ ره‌چاو‌کردن.

۱۰/ به‌شی پیشه.

۱۱/ ریزگرتن له پیشه‌ی رینمای.

۱۲/ ناشکرکردن.

3. پیناسه‌ی رینمای دهرونی:

پیش نه‌وی دهست بکین به پیناسه‌کردنی رینمای دهرونی، نیمه رینمای دهرانین، حمدي وأبو طالب (۱۷، ۲۰۰۸) وهک پرۆسه‌یه‌کی فیزببون و په‌روهرده‌ی دهرونی و کۆمه‌لایه‌تی پیناسه‌یان کردوه، یان هه‌ولئیکی هۆشیارانه و به مه‌به‌ست بۆ ناراسته‌کردنی تاک خۆی، هی خۆی توانا و توانا و مه‌یلی و نیستغلا‌لکردن‌یان، بۆ گه‌یشتن به ئامانجی ئارام که ژیانیکی سه‌رکه‌وتوو به‌ده‌سته‌بهنیت، به ئامانجی پیشکه‌شکردنی هاوکاری. چاره‌سه‌ری به‌گرتوو بۆ تاک، بۆ نه‌وی بتوانیت کیشی که‌سی، په‌روهرده‌یی، پیشه‌یی، ته‌ندروستی، یان نه‌خلاق‌ی چاره‌سه‌ر بکات.

سه‌باره‌ت به رینمای دهرونی، سمیث (۱۹۵۶) که له عه‌لی (۲۰۱۰، ۱۲۰) دا ئامازه‌ی پیکراوه، وهک پرۆسه‌یه‌ک پیناسه‌ی کردوه که په‌یوه‌سته به دوو لایه‌نه‌وه، به‌کیکیان کیشی هه‌یه که ناتوانیت به ته‌نیا رووبه‌رووی ببینه‌وه و نه‌وی دیکه‌یان پیشه‌یی، پسپۆری شاره‌زا و راهینراو و شاره‌زا له لایه‌نی به‌که‌م بۆ گه‌یشتن به چاره‌سه‌ر بۆ نه‌زمونه‌کانیان.

Bernard ده‌شلئیت رینمای ئامانجیکی بنه‌ره‌تی هه‌یه، نه‌ویش گۆرینی بیرۆکه‌ی تاک بۆ نه‌وانی تر و ژینگه‌که‌ی، له نه‌جامی رینمایدا هه‌ستی موشته‌ری بۆ خۆی به‌ده‌ست دیت که خاوه‌نی تاییه‌تمه‌ندی ناوازه‌ی خۆیه‌تی، دواتر زیاتر ده‌بیت توانای نه‌وی هه‌یه هه‌ست به شایسته‌یی و به‌رپرسیاریتی بکات و مانایه‌کی بۆ ژیا‌نی خۆی ببینیت (ج‌رادات، 1996: 23).

کۆمه‌له‌ی نه‌میریکی بۆ رینمایکاران و رینمایکارانی دهرونی وهک په‌یوه‌ندییه‌کی دینامیکی نیوان رینمایکاری دهرونی و راهینراو پیناسه‌ی ده‌کات، که رینمایکار ژیا‌نی خۆیان له‌گه‌ل خۆیندکاران و پیداو‌یستی و به‌رپرسیاریتییه‌ هاوبه‌شه‌کانی هاوبه‌ش ده‌کات، ده‌بقر پیی وایه که رینمای چهند مانایه‌کی هه‌یه و تیروانینی نه‌وی بۆ رینمای گشتگیره، به‌و پنییه‌ی ده‌بیت که دۆخیکی هاوبه‌ش له‌خۆده‌گرتیت که که‌سیک که هه‌ولئ دابینکردنی یارمه‌تی ده‌دات، کارلئیک له‌گه‌ل که‌سیکی دیکه ده‌کات که به‌دوای یارمه‌تیدا ده‌گه‌رتیت، جه‌وه‌ه‌ری نه‌م پیناسه‌یه نه‌وه‌یه که یارمه‌تیدان له رینگه‌ی گو‌یگرنتی چالا‌کانه له‌گه‌ل نه‌وی که‌سه‌ی که داوای یارمه‌تی ده‌کات رووده‌دات تا نه‌وی کاته‌ی پریار ده‌دات که ده‌توانیت چی بکات، و ئامازه به نازادی تاکه‌که‌س ده‌کات له هه‌لبژاردن، رییهر ته‌نها ده‌بیت ئاسانکاری بۆ نه‌ری بریاردان بۆ تاکه‌که‌س بکات، که‌واته رینمای ته‌نها دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ر نییه بۆ کیشیه‌یه‌ک، به‌لکو هه‌ولدان بۆ یارمه‌تیدانی خه‌لک بۆ به‌ده‌سته‌هینانی هه‌ستیکی باش سه‌باره‌ت به خۆیان (القربوتی، 1994: 67).

4. گرنگی رینمای دهرونی:

رینمای دهرونی په‌یوه‌سته به کۆمه‌لئیک بنه‌ما که کاری رینمایکار ریکده‌خه‌ن، و نوینه‌رایه‌تی نه‌وی بنه‌مایه ده‌که‌ن که شیوازه‌کانی راویژکاری له‌سه‌ری هه‌ل‌ده‌بژیردرین له هه‌ندیک بارودۆخدا رینمایکار پشت به کاره‌که‌ی ده‌به‌ستیت به هه‌لبژاردنی شیوازیکی دیاریکراو یان شیوازیکی چاره‌سه‌ری یان رینمایکاری که له روانگه‌ی خۆیه‌وه و مرگیراوه بۆ مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل نه‌وی کیشه‌ یان ره‌فتارانه‌ی که ده‌بیت ده‌ستکاری بکرتیت، هه‌لبژاردنی رینمایکار له ریساکانی شیوازه‌که‌ی یان چاره‌سه‌ری یان رینمایکاری شیوازه‌که به به‌ر دیکه‌ی بناغه‌ی سه‌رکه‌وتنی شیوازی رینمایکاریه‌که‌ی داده‌نریت، نه‌خشه‌ی رینگای پیده‌به‌خشیت که ریره‌وی رییهره‌که روون ده‌کاته‌وه و چون به‌ره‌و کئ ده‌روات، نه‌مه‌ جگه له‌وه‌ی پاساوئیک بۆ کاره‌کانی رییهره‌که ده‌دات و به تیروانینیکی پیشبینیکراو (تاراده‌یه‌ک) بۆ ده‌نه‌جامه‌کانی (سالم، ۲۰۰۲) په‌یوه‌ندی کارلئیککاری نیوان رییهر و که‌سی تووشبوو ده‌ستمان ده‌خاته سه‌ر نه‌وی ئامانجه بنه‌ره‌تییه‌ی که رینمایکاری دهرونی هه‌ولئ به‌ده‌سته‌هینانی ده‌دات، که به‌و پیناسه‌یه‌ی که مرسی (۲۰۰۹) داناوه دیاری ده‌کرتیت. که

مامهله لهگه‌ل رینمایکاری دهروونی دهکات وهک ئه‌وهی له‌سه‌ر بنه‌مای ئه‌و کیشانه بئیت که هیشتا تاکه‌که‌سیان نه‌گه‌یاندووته ئه‌و لادان یان تیکچوونی دهروونیه که له نه‌خوشیه دهروونیه‌کاندا دهرده‌که‌وئیت که چاره‌سه‌ری دهروونی په‌یوه‌ندی به‌وه هه‌یه. به له‌به‌رچا‌و‌گرتنی ئه‌م پیناسه‌یه، ئامازه به‌وه ده‌کرئیت که رینمایکاری دهروونی هه‌ولده‌ات ئامانجیکی بنه‌رتی به‌ده‌سته‌بهنیئت، که بریتیه له یارمه‌تیدانی ئه‌و تاکه‌ی که داوای یارمه‌تی ده‌کات بو تئیه‌راندنی ئه‌و کیشانه‌ی که رووبه‌رووی ده‌بیته‌وه یان که‌مه‌کردنه‌وی توندییان تا ئه‌و جی‌گایه‌ی که ده‌کرئیت (صانع ، ۲۰۰۷). دوا‌ی ئه‌وه‌ی رینمایکاری دهروونی پشتگیری ئه‌و پرۆسه‌ی په‌روه‌ده‌یه ده‌کات که تاک پنیدا تیده‌په‌رئیت، پی‌گه‌ی رینمایکاری ریکه‌خه‌رئیت بو پی‌گه‌یه‌کی په‌روه‌ده‌یی که تاک به‌ر مو په‌ر په‌یدانی تیروانینه‌که‌ی ده‌بات، جا ئه‌وه سه‌بارت به پالنه‌ر و بیرکرده‌وه و به‌ها و مه‌یله‌کانی بئیت، یان له‌گه‌ل سه‌بارت به شیواز مکانی ره‌فتار و شیواز مکانی مامه‌له‌کردنی له‌گه‌ل که‌سانی دیکه یان له‌گه‌ل خویدا، و ره‌نگه ئه‌مه وا ده‌کات رینمایکاری دهروونی تا راده‌یه‌ک له‌م قوناغه‌دا هاو‌را بئیت و جو‌ریک بئیت له چاره‌سه‌ری دهروونی (السكران، ۲۰۰۴: ۲۴).

6. ئامانجه‌کانی رینمایکاری دهروونی:

قه‌رچه‌تانی-۲۰۰۵: رینمایکاری کردن ئه‌و پرۆسه‌یه که له ری‌گه‌یه‌وه شاره‌زایی و زانیاری دهروونی پئویست پێشکەش به‌و که‌سانه ده‌کرئیت که به‌ده‌ست کیشه‌و گه‌رو گه‌رفتی دهروونیه‌وه ده‌نالین.

قه‌رچه‌تانی ئامانجه‌کانی رینمایکاری دهروونی له‌م خالانه‌دا کو‌ کردۆته‌وه:

۱/ گه‌شه‌پیکردنی چه‌مکی پۆزه‌تیف دهرباره‌ی خود، واته یه‌کیک له کاره سه‌ره‌مکیه‌کانی رینمایکاری دهروونی ئه‌وه‌یه که‌وا له که‌سی خاوه‌ن گه‌رفت بکات که بو‌چوونیکه‌ی باش و پۆزه‌تیفانه‌ی دهرباره‌ی خودی خوی هه‌بئیت، له‌به‌ر ئه‌وه‌یه خود به‌ردی بناغه‌و کو‌له‌که‌ی که‌سایه‌تی مرۆفه.

۲/ یه‌کیکی تر له ئامانجه‌کانی رینمایکاری دهروونی ئه‌وه‌یه که‌وا تاک بکریت به ئاسانی خوی له‌گه‌ل ژینگه‌ و دهروبه‌رکه‌ی بسازینی دوور بئیت له‌ به‌د خو‌ گونجاندنی دهروونی و کو‌مه‌لایه‌تی بی‌گومان بو‌ار مکانی خو‌ گونجاندنیش به‌ر فراوانن له‌وانه:

- **خو‌گونجاندنی که‌سی/ که بریتیه له رازی بوون له خود و بونی توانای تئیرکردنی گه‌رنگترین پنداویستی و پالنه‌ری سه‌ره‌کی و ناوه‌ندیه‌کان و دووربوون له مملاتی دهروونی.**
- **خو‌گونجاندنی په‌روه‌ده‌یی/ که بریتیه له یارمه‌تیدانی تاک بو ئه‌وه‌ی گونجاوترین به‌رنامه‌و پرۆگرام و بواری خویندنی خوی هه‌لبژیرئیت، به‌ مه‌ر جیک گونجاوبئیت بو توانا و لیه‌اتوو‌ی زیره‌کی و دوور بئیت له دهرنه‌چوون و کیشه‌و گه‌روگه‌رفتی خویندن.**
- **خو‌گونجاندنی پیشه‌یی/ که ئه‌م جو‌ره خو‌گونجاندنه‌ش کاتیک دینه‌ دی که تاک بتوانیت گونجاوترین پیشه‌ بو خوی هه‌لبژیرئیت تیایدا سه‌رکه‌وتوو بئیت و له‌میان‌ه‌یه‌وه حه‌ز به خو‌شی و کامه‌رانی بکات و دوور بئیت له گه‌رفت و مملاتی دهروونی، واته دانانی که‌سی گونجاو له شوینی گونجاو. (محمد، ۱۹۸۶؛ لا، ۱۸)، (جاسم، ۱۹۹۰؛ لا، ۲۵-۲۷).**
- **خو‌گونجاندنی کو‌مه‌لایه‌تی/ ئه‌م بو‌اره‌ش بریتیه له یارمه‌تیدانی تاک بو ئه‌وه‌ی له ناو کو‌مه‌ل و دامودزگا‌کانی هه‌ست به خو‌شی و کامه‌رانی و دلنایایی بکات و بتوانیت خوی له‌گه‌ل به‌هاو پئومر نه‌خلاقیه‌کان بئیت و له‌گه‌ل گو‌رانکاریه کو‌مه‌لایه‌تیه‌کان خوی بسازینی هه‌روه‌ها له‌ژیانی خیزانی هاوسه‌ریدا سه‌رکه‌وتوو بئیت.**

حسین (۲۰۱۵) ئامازه به‌وه ده‌کات که کو‌مه‌لایک ئامانج هه‌ن که رینمایکاری دهروونی هه‌ولی به‌ده‌سته‌بنانی ده‌ده‌ن، که بریتین له:

- تی‌گه‌ه‌یشتن و قبو‌لکردنی خود: گه‌رنگی راویژکاری دهروونی له یارمه‌تیدانی تاکدا دهرده‌که‌وئیت که خوی بناستی، کئیه، خاله به‌هیز و لاوازه‌کانی که‌سایه‌تی، پالپشتیکردن و ئیستغلالکردنی خاله به‌هیزه‌کان و ده‌ستکاریکردنی نه‌رئینییه‌کان، هاوکاریکردنی تاک بو قبو‌لکردن و خو‌شویستی خوی، که په‌یوه‌سته به خو‌رازیبوون و بو تاک بو

خوشبوستنی سیفیت و کسایهتی و رواهتی دهرهکی و شوینکهوتنهکانی. بۆ ماملهکردن لهگهڵ نهرینیهکان و گورینی بۆ ئهرینی.

- خۆ بهدییهنان: الأسمري (٢٠١١) ئاماژه بهوه دهکات که راویژکاری دهروونی ئامانجی یارمهتیدانی تاکه بۆ گهیشتن به خۆبهدییهنان، بهو پنییهی ههموو تاکیک ئامانجی ههیه که ههولی بهدهستهینانی دهوات، ههموو تاکیک ئامانجیکی ههیه که نهگهر پنی بگات، ههستی پیدهکات خۆبهدییهنان، که به رهامندی له دهستکهوت نوینهرایهتی دهکریت، جیاوازه و چه مکیکی ریزههیشه، بۆ نمونه خویندکاری پهرشوبلاو، چه مکی خۆبهدییهنانی ئهو جیاوازه له چه مکی خویندکاری ئاسایی و خویندکاری لاواز، بهلام گرنگ نییه تاکهکان چهنده جیاواز بن له توانا و مهیلی خویان، رینماییهکان ئامانجیان یارمهتیدانی ئهوهیه که بتوانیت خۆبهدییهنان بهدهستهینیت تا ئهو رادهیهی که بتوانیت سهیری خوی بکات و لهوه رازی بیت که دهیبینیت. (القمش، 2008: لا53).

7. باشترکردنی پرۆسهی خویندن:

بۆمان دهردهکهوت که بوونی راویژکاری دهروونی له دامهزراوه پهرمهدهیهکان زۆر گرنگه، بهو پنییهی بهشیکی سه رهکییه له سیستهمی پرۆسهی خویندن بههوی گرنگی و رۆلی له دابینکردنی کهشوههواي گونجاو بۆ پرۆسهی خویندن به جوریک که پرۆسهکه ئامانجهکانی بهدهست دههینیت، له ریگهی دهستنیشانکردنی پیداو یستیه سه رهتاییهکانی تاک و جیاوازی تاکهکهسی له نیوان خویندکاران وه کاریگهری لهسه پرۆسهی خویندن. ئهوهی یارمهتیده ره له زیادکردنی کاریگهری پرۆسهی خویندن، هاندانی پالنه ر و پالنه ری ناومهوی خویندکارانه، دهستنیشانکردنی کیشه دهروونی و کومه لایهتی و پهرمهدهیهکانی خویندکاران و شیوازی ماملهکردن لهگه لیان، گرنگیدان به بههرمه مند و بههرمه ندهکان و په ره پیدان و پهرمه کردنی بههرمه کانیان که دهبیته هوی گه شهکردن و باشترکردنی پرۆسهی پهرمه دهی (حسین، ٢٠١٥)

اجمل زهران (٢٠٠٦) ئامانجهکانی رینماییی و راویژکاری دهروونی له چوار ئامانجی سه رهکیدان:

8. بنه ماکانی رینمایکاری دهروونی:

ههموو پیشه هیک بنه ماکانی ههیه که لهسه ری بنیات نراوه، رینمایکاری دهروونیش بنه ماگه لیکي ههیه که دهبیت رینمایکاری دهروونی ئاشنای بیت، که بریتین له:

- قبولکردنی کریار : ههرکه سیک پرۆسهی رینمایکاری ئه نجام بدات، دهبیت کریاره که بهیئ مه رج وه ربگریت، لهسه ر بنه مای ریزگرتن له کریار بهیئ گویدانه کولتور و بیرکردنه وه و رهفتارهکانی، ئه مهش متمان به کریاره که بهرامبه ر به رینمایکاره که دروست دهکات و بهم شیومه ه هاوکاری له نیوانیاندا روودهوات و کریار دهست دهکات به گورینی رهفتاره قبولنه کراوهکانی .

- مافی تاک بۆ رینماییی و راویژکاری دهروونی: پرۆسهی رینمایکاری به پرۆسهیهکی گرنگ داده نریت، بهو پنییهی به پنیوستی داده نریت یارمهتی تاک بدریت له خۆگونجاندن و ته ندروستی و خوشگوزهرانی دهروونیدا، بویه ههموو گروپیکی کومه لگا بهیئ گویدانه ئابووری، کومه لایهتی و ته مه ن، مافی وه رگرتنی هاوکاری ههیه بۆ چاره سه رکردنی ئهو کیشه نهی که رووبه روویان دهبیته وه. حسین ده لیت (1996) که دهولت دهبیت ئه م خزمه تگوزارییه دهروونیه وه م مافیک پیشکesh بکات بۆ. (الکبیس، 1998: لا47).

9. جياوازی تاکهکان:

أبو طالب (۲۰۰۸) ئاماژە بەوە دەکات که هەر تاکیک جياوازه و تايپه‌تمه‌ندی کهسی تايپه‌تی خوی هه‌یه که جياوازه له بوونيان يان ريژهی له‌سه‌دی ئاماده‌بوونيان له‌گه‌ل باقی خه‌لکه‌که‌ی تر. هه‌روه‌ها تاک وهک گروپیک له هه‌موو لايه‌نه‌کانی که‌سايه‌تیدا له يه‌کتر جياوازن، چ له لايه‌نی جه‌سته‌یی، ده‌روونی، سۆزداري، يان کۆمه‌لايه‌تیدا، هه‌روه‌ها جياوازی له نيوان ره‌گه‌زه‌کاندا هه‌یه، پيداويستيه‌کانی هه‌ر گروپیک جياوازن له‌گه‌ل ئه‌وی دیکه، و ته‌ماحه‌کانيشی جياوازن له ته‌ماحه‌کانی ئه‌وی تره‌وه، ئه‌مه‌ش هۆکاریکه بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو شيوازیکی چاره‌سه‌رکردن و هه‌موو هه‌لبژاردنیک يان چاره‌سه‌رک بۆ کيشه‌کان وهک يه‌ک نييه، بۆيه ده‌بیت راویژکار ناگاداری ئه‌م جياوازیبانه بیت که له نيوان تاکه‌کاندا هه‌یه، و سه‌بر بگريت له‌گه‌ل ئه‌و حاله‌تانه‌ی که مامه‌له‌يان له‌گه‌ل ده‌کات تا تايپه‌تمه‌ندیه‌کانيان ده‌ناسينه‌وه، به‌م شيوه‌یه ده‌توانیت هۆکاره‌کانی کيشه‌کانی و شيوازه گونجاوه‌کانی چاره‌سه‌رکردن يان بۆ دیاری بکات. (احمد، 1991: 58).

10. جياوازی نيوان رينمايي و راویژکاری و په‌روه‌ده:

هه‌ر چه‌نده پرۆسه‌ی رينمايي و راویژکاری و پرۆسه‌ی فيربوون دوو پرۆسه‌ی ته‌واوکه‌رن، به‌لام جياوازی له نيوانياندا هه‌یه، په‌روه‌ده په‌يوه‌ندی به‌بابه‌ته‌کانی ئه‌کادیمی و شيوازی فيرکردن يان هه‌یه، له‌کاتیکدا په‌يوه‌ندی به پرۆسه‌ی رينمايي و راویژکاریه‌وه هه‌یه له‌گه‌ل يارمه‌تيدانی تاکه‌کان، جا خویندکار بن له قوتابخانه يان زانکۆ، بۆ گه‌يشتن به پيداويستيه‌کانيان و چاره‌سه‌رکردنی کيشه‌کانيان که به‌هۆی ئه‌و گۆرانکاریه‌یه گه‌شه‌سه‌ندن و کيشه و ئاسته‌نگانه‌ی که له خویندنياندا رووبه‌رويان ده‌بیته‌وه.

11. تايپه‌تمه‌ندی راویژکاری په‌روه‌ده‌یی:

۱/ خواستیکي پتهو بۆ کارکردن وهک راهينه‌ر له‌گه‌ل خویندکاران.

۲/ خۆشه‌ويستی پيشه و دلسۆزی له کاردا.

۳/ توانای تيگه‌يشتن و هاوسۆزی له‌گه‌ل ئه‌و کهسه‌ی که رينمايي ده‌کريت.

۴/ رۆحی خۆشی و شه‌فافيه‌ت له‌گه‌ل راهينه‌ر.

۵/ هاوسه‌نگی سۆزداري و تيگه‌يشتن.

۶/ بابه‌تیبوون له په‌يوه‌ندیه‌یه مروپيه‌کاندا هه‌له‌کانی رينمايي.

۷/ لیبورده‌یی له‌گه‌ل.

۸/ ده‌رکهوتنی باش.

۹/ بیری فراوان و خیرایی ئینتیتیتیف.

۱۰/ کرانه‌وه به‌رووی دونیادا.

۱۱/ زیرمکی کۆمه‌لايه‌تی.

۱۲/ ناره زووی گه شه پیدانی خو.

۱۳/ تیروانینی گه شیبنا نه بو ژیان.

۱۴/ تیگه پشتن له خوی و شیوازی کاریگه ری به ها و پیداوستی و هسته که سییه کانی کاریگه ری له سه ر کاریگه ری. (صادق و المعضادی، 2001: 18).

تهوهری دووهم: توژینه و هکانی پیشوو:

سه رهای گرنگی بابه تی رولی ماموستایانی باخچه ی ساوایان له پیشکش کردنی راولژکاری دهر وونی و پیوستیه کانی نه انجامدانی لیکوئینه وه له لایهن توژمه رانه وه، به لام له ریگه ی پیداوچونه وه میه که به توژینه وه کانی پیشوو وه دهر کهوت که نه م بابه ته سه رنجی توژمه رانی تا راده ی پیوست و مر نه گرتوو ه، و دهر کهوت که توژینه وه په یوه ندیدار هکان کهم بوون، و نه مانه ی خواره وه که پیشکش کردنی توژینه وه کانی پیشوو که په یوه ندیان به بواری خوئنده وه هه یه به م شیوه یه ی خواره وه یه:

- (مورسی- ۲۰۱۹):

لیکوئینه وه که ی موسا (۲۰۱۹) نامانجی پیوانه کردنی کاریگه ری به رنامه ی راهینانی پیشنیارکراو بوو له په ره پیدانی هه ندیک شاره زایی نهرم شاره زایی زمانی جهسته - شاره زایی به ریوه بردنی کات بو ماموستایانی باخچه ی ساوایان له پاریزگای ناسیوت له میسر بو باشتر کردنی په یوه ندی له گه ل مندالان و ره چاو کردنی پیداو سییه کانیان. توژینه وه که نمونه یه که پیکه اتوو له نمونه یه کی هه ره مه کی ماموستایانی باخچه ی ساوایان که ژماره یان ۴۰ ماموستا بوو، و دابه شکر ابوون به سه ر دوو گروپدا، نه زموونی و کوئترول، هه ر گروپیک ژماره یان ۲۰ ماموستا بوو. پاشان دوو نامرزی توژینه وه - کاتی چاودیری و تاقیکردنه وه دهسکهوت - پیشتر جیه جیکر ابوون بو یان، به رنامه ی راهینان به پی خسته ی کاتی پیشتر دانراو جیه جیکرا، و دوا ی تهواو کردنی جیه جیکردنی تاقیکردنه وه ی توژینه وه که، به رنامه ی راهینان که جیه جیکرا به کارهینانی دوو نامرزی توژینه وه - کاتی چاودیری و تاقیکردنه وه دهسکهوت به رنامه ی راهینان به پی نه خسته یه که پیشتر دانراو جیه جیکرا، و دوا ی تهواو کردنی تاقیکردنه وه ی توژینه وه که، هه ر دوو نامرزی توژینه وه که، کاتی چاودیری، و دوا ی تاقیکردنه وه، بو ماموستایانی باخچه ی ساوایان، نمونه ی توژینه وه که، و پاشان پرؤسی ناماری کرا به ریوه چوو. نه انجامه کان دهر یان خست که جیاوازی به کی ناماری به ره چاو له ناستی گرنگی (0.05) له ناستی کارامه ی نهرم بو ماموستایانی باخچه ی ساوایان له گروپی تاقیکاریدا هه بووه، نه مهش نامازه یه بو کاریگه ری به رنامه ی راهینان له په ره پیدانی هه ندیک کارامه ی نهرم (کارامه ی زمانی جهسته - به ریوه بردنی کات لیه اتووی بو ماموستایانی باخچه ی ساوایان بو باشتر کردنی په یوه ندی له گه ل مندالان و له به ره چاو گرتنی پیداو سییه کانیان.

هه ره ها راینه ر (۲۰۰۷) توژینه وه به کی نه انجامدا که نامانجی دهستنشان کردنی تیروانینی ماموستایان بوو بو رولی راولژکاری دهر وونی قوتابخانه، به های کاریگه ری به کانیان و ناره زووی هاو کاریکردنیان، نامانجی توژینه وه که زانینی تیروانینی ماموستایان بوو بو نه رکه کانی قوتابخانه راولژکاری دهر ووناسی و رولی له پرؤسه ی په ره رده یی له قوتابخانه کانی رؤلئاوای نیویورک توژمه ره وه که بناغه ی کومه له ی نه مریکی بو راولژکاری دهر وونی قوتابخانه به کارهینا بو به راورد کردنی تیروانینی ماموستایان دهر باره ی سروشتی کاره کانی راولژکاری دهر وونی قوتابخانه که و به ره رسیار تییه کانی و نهو چالاکیه جو راولژانه ی که له گه ل ماموستایان یان کهسانی دیکه دا نه جامی ده دات، هه ره ها نامانجی لیکوئینه وه که دوزینه وه ی تیگه پشتنی ماموستایان بوو دهر باره ی بواره کانی هاریکاری له گه ل راولژکاری دهر وونی قوتابخانه که و چونه تی به کارهینانی و به شداریکردن لهو به ره رسیار تییه کانی پی سپی دراوه. نهو نمونه یه له توژینه وه که به کاره اتوو له ۴۰۱ ماموستای ژن و می له قوتابخانه ناماده یی هکان له رؤلئاوای نیویورک پیکه اتوو و منه هجی و سه فی شیکاری به کارهیناوه. راپرسیه که که له (۱۰۷) بابه ت پیکه اتوو دابه شکر

و وەك ئامرازىك بۇ لىكۆلتنەمەكە بەكار ھىنرا و ئەنجامەكانى لىكۆلئىنەمەكە نەبوونى تىگەشتىنكى تەواوى لە رۆل و بەرپرسىارىتى راولىكارى دەروونى قوتابخانەكە ئاشكرا كرد و ئەنجامەكان جەختيان لەسەر پىويستى زيادكردنى ھۆشيارى سەبارەت بە توپۇزىنەمەكە كردهو رۆلى راولىكارى دەرووناسى قوتابخانە لەناو قوتابخانەدا بەتايبەت بۇ مامۇستايان ھەروەھا ئەنجامەكانى لىكۆلئىنەمەكە جەختيان لەسەر پىويستى راولىكارى دەروونى قوتابخانە كردهو بۇ بىياتنانى پەيوەندىيەكى پىشەيى بىياتنەر لەگەل مامۇستايان و پروونكردنەمەى گرنكى رۆل و كاريگەرييان.

بهشی سییهم

رییازو کردارهکانی توئیژینهوه

1. کۆمهڵگای توئیژینهوه

2. سامپلی توئیژینهوه

3. ئامرازهکانی توئیژینهوه

4. هۆکارهکانی ئاماری

بهشی سییه

ریبازو کردارهکانی توژیینهوه

ریبازو کردارهکانی توژیینهوه: ئەم بهشه پیکدیت لەو ریبازو کردارانەهی که توژیهران پشتیپێدەبهستن و بهکاری دههینن بۆ بهدییهانی نامانجی توژیینهوه، بریتین له:

1. کۆمههنگای توژیینهوه: بریتیه له مامۆستایانی باخچهی مندالان لهشاری ههولیر بۆسالی 2023-2024 که ژمارهیان (578) مامۆستایه (49) باخچه

2. سامپلی توژیینهوه: له کۆمههنگای توژیینهوه پێویستدهکات سامپلی توژیینهوه دیاریبکریته تاوهکو توژیهرایهتی له کۆمههنگاکه بکات، گهر هاتوو ناسان نهبوو توژیینهوه لهسهه گشت تاکهکانی کۆمههنگا، دهکری چهند تاکیک لهو کۆمههنگایه ههلبژیری بهمهبهستی توژیینهوه لهسههریان، بۆیه توژیهران وایان بهباش زانی (50) مامۆستایانی باخچهی مندالانی شاری ههولیر بهمهبهستی ئەنجامدانی توژیینهوه لهسههریان. ئەمیش دهکریته دوو بهش:

آ / سامپلی جیهجی کردنی بهرای: بۆمهبهستی راهینان و دۆزینهوهی ههر ههلهو گرفتیک لهتیکهیشتی پێوانهکه لای سامپلی توژیینهوه له دادههاتوو، توژیهران بهباشیان زانی سهملیک ههلبژیرن بۆنهوهی بهشیوهی سههرتایی پێوهکه لهسهه جیهجیهکهن، بۆیه ههلهسان بههرگرتن (10) مامۆستای باخچهی مندالان لهباخچهی مندالانی (ئهوین) وهک سامپلی جیهجی کردنی بهرای.

ب / سامپلی جیهجیهکردنی کۆتایی (سهملی توژیینهوه): سامپلی جیهجیهکردنی کۆتایی بریتی بو له (50) مامۆستای باخچهی مندالانی ناوشاری ههولیر که مامۆستای باخچهکانی (ساکار. ئهوین گونا، هازه، گوله باخ)

خشتهی ژماره (1)

ناوی باخچهکان و ژمارههی مامۆستایان

ژماره	باخچهکان	ژمارههی مامۆستایان
1	ساکار	10
2	ئهوین	10
3	گونا	10
4	هازه	10
5	گولهباخ	10
کۆی گشتی		50

3. نامرازه کانی توژیینهوه :

بۆبهدستههینان نامانجی توژیینهوه، پیویست به نامادهکردنی نامرازیک دهکات ئهویش پیوهی تهنهایی دهروونی بوو، توژیهران پشتیان به پیوهی (العاصمی، 2009) بهست چونکه دهگونجیت لهگهڵ سروشتی ئهم توژیینهوهیه، ئهم پیوهه (20) برکه پیکهاتوو که کههر برکهیهک له (3) بریتی پیکهاتوو، لهگهڵ ئهورینمایانهی که چۆنیهتی وه لا مدانهوی رووندهکاتهوه

راستگویی پیوه :

تاقیکردنهوه دروست وراسته ئهگهر ئهوه بپیویت که بو پیوانی دانراوه، نهوهک شتیکی تر (الزیدوعلیان، 2005: لا59) ئهمهش لهگرنگترین خهسلت دادهنریت ئهگهر ئهوه بپیوین کهبۆی دانراوه (القمش و آخرون، 2008: لا109) توژیهران پیوهکهیان پیشکشی ژمارهیهک لهپسپوروشارهزایانی بواری دهروونزانی پهرومهکردن (پاشکۆی ژماره 1) بهمهبهستی زانینی راوبوچوونیان لهدروستی ههر برکهیهک لهبرکهکانی پیوهکه ولا بردن وزیادکردنی ههر شتیکی کهبهپیویستی دهزانن، توژیهران پشتیان بهرازیبونی (85%) زیاتری پسپوران بهست بۆدروستی ههر برکهیهک بهبهکار هینانی هاو کیشهی جی کۆپهر (الوکیل والمفتی، 2014، لا226) لهئهجمادانی گشت برکهکان ئهو ریزه زیاتریان بهدهستههیناوه، بهم شیوهیه راستگویی روالهتی پیوه بهدهست هینرا پاشکۆی ژماره (2) .

جیگیری پیوه :

مهبهست لهجیگیری پیوه ئهوهیه کهههمان ئهجمان یان ئهجمای نزیک بهدهستهوه بدات کاتیک بهسهر ههمان تاکهکانی دووباره دهکریت لهههمان بارودوخ یان لیک نزیک (العزای، 2007، لا97) بۆ جیهجیکردنی جیگیری پیوهی تهنهایی دهروونی لای ماموستایان، توژیهران بهبهکار هینانی نامرازی دووباره تاقیکردنهوهی پهیرهو کرد بهبهکار هینانی ههگبهی ناماری . spss ریزهکهی بریتی بوو له (0.81) کهگونجاو باشه بۆ جیهجیکردنی لهسهر سامپلی کۆتایی . بهم شیوهیه پیوه شیوهی کۆتایی وهرگرت کهله (20) برکهپیکدیت (3) بریتی لهخۆ دهگرنیت کهبریتین له(رازیم، تارادهیهک رازیم ، رازی نیم پاشکۆی ژماره (2) .

4. هۆکارهکانی ناماری :

- بهکارهینانی بهرنامهی ناماری spss بۆدهر هینانی ئهجمای توژیینهوه .

(الوکیل والمفتی 2014، لا226j)

بهشی چوارهم

خستنه پرووی ئه نجام و راسپارده و پيشنياره كان

- خستنه پرووی ئه نجام

- راسپارده

- پيشنيار

بەشى چوارەم :

- خستنه پرووی ئە نجام :

لەم بەشەدا توێژەران ھەلەدەستت بە پيشاندانی ئەنجامەکان و رادەى گونجانی لەگەڵ ئەنجامى توێژینەوھەکیان .

بۆ ئەم مەبەستە توێژەران لەرپى ئەم دوو خستەيەى خوارەو ئەنجامەکانیان بۆ ھەر بېرگەيەك خستۆتەروو كە تىيدا بە ديار كەوتوو كە لە تەواوی پيوەرەكەدا ھەريەكە لە بېرگەكان چۆن ريزبەند بوون لە رېگای بەكارھيانی (تاقىکردنەوھى تائى بۆ يەك نمونە) .

خستەى ژمارە (2)

ئەنجامى تاقىکردنەوھى تائى بۆ يەك نمونە ی بېرگەکانى پيوەر

مستوى دلالة	بەھا ئازاد	تای خستەى	تای ھەژمارکراو	لادانى پيوانە	ناوھندە ژمىرى	ناوھندى گريمانەى
0.05	48	1.697	11.094	0.278	1.559	2

خستەى ژمارە (3)

ريزبەندى ھەر يەك لە بېرگەكان بەرامبەر بە وەلامەكان

لادانى پيوانەى	ناوھندە ژمىرى	بېرگەكان
.516	1.33	1
.545	1.49	2
.698	1.37	3
.645	1.57	4
.774	1.67	5
.779	1.65	6
.779	1.65	7

.707	1.57	8
.731	1.61	9
.707	1.57	10
.681	1.51	11
.663	1.65	12
.555	1.33	13
.616	1.47	14
.616	1.53	15
.652	1.69	16
.762	1.59	17
.786	1.61	18
.718	1.67	19
.782	1.63	20

- راسپاردە:

1. ھاۋكارى زياترى نيوان وەزارەتى پېرورەردە وەزاروتى خويندىنى بالاو تويژينەۋەى زانستى، بە مەبەستى ھەبوونى پەيوەندى لە نيوان مامۇستايانى باخچە و بەشى باخچەى مندانان لە كۆليژى پەروەردەى بنەرەتى .
2. برەودان بە تواناى مامۇستايان بۇ زياتر ھۇشيار كىرنەۋەى قوتابيان بۇ رينمايى دەروونى لە باخچەگان .
3. زياتر گىرنگى دانى بەرپوۋەبەرانى باخچەگان بە بەرز رىكەنەۋەى تواناى مامۇستايان بە كەسايەتى و رۇشنىبىرى گىشتيان لە رىگاي ئەنجامدانى سىمنار و كىرنەۋەى خولى گەشەپىدان و ھۇشيار كىرنەۋە .

- پيشيار:

1. ئەنجامدانى تويژينەۋەى زياتر لە بوارەگانى ھۇشيار كىرنەۋەى مندانانى باخچەگان لە رينمايى دەروونى.
2. ئەنجامدانى تويژينەۋەىتر لەسەر رينمايى دەروونى لە قۇناغەگانى تىرى خويندىنى سەر بە وەزارەتى پەروەردە و فېر كىرن .

سەرچاوهكان

سهراچاوهكان:

1. احمد ، حافظ فرج(1991) ، إدارة المؤسسات التربوية ، مكتبة الانجلو المصرية ، القاهرة .
2. احمد ، ابراهيم احمد (1997)، نحو تطوير الادارة المدرسية ، دراسات نظرية وميدانية ، مكتبة المعارف الحديثة – القاهرة .
3. جرادات ، محمد ناظم (1996) ، دور مدير المدرسة الثانوية في تحسين المناخ التنظيمي من وجهة نظر المشرفين التربويين والمعلمين في محافظة اربد ، رسالة ماجستير غير منشورة ، كلية التربية ، جامعة اليرموك ، اربد .
4. الزيود،ناردهمي وعليان،هشام عامر،(٢٠٠٥)،مبادئ القياس والتقويم في التربية.الطبعة الثالثة،دارالفكر للنشر والتوزيع،عمان-الأردن.
5. السكران ، ناصر محمد ابراهيم (2004) ، المناخ التنظيمي وعلاقته بالاداء الوظيفي :دراسة مسحية على ضباط قطاع قوات الامن الخاصة بمدينة رياض ، رسالة ماجستير غير منشورة ، قسم علم الادارية ، جامعة نايف العربية للعلوم الامنية -رياض .
6. سلامة، وفاء محمد (١٩٩٣). برنامج مقترح لتنمية بعض المفاهيم العلمية الأطفال الروضة ، رسالة ماجستير غير منشورة ، كلية البنات، جامعة عين شمس ، القاهرة مصر.
7. صادق ، حصه محمد ، والمعضادي ، فاطمة يوسف (2001) ، انماط المناخ المدرسي السائدة في المدارس التعليم العام بدولة قطر وعلاقتها ببعض المتغيرات ، مجلة مركز البحوث التربوية ، جامعة قطر .
8. الكبيسي ، عامر (1998) ، السلوك التنظيمي ، التنظيم الاداري والحكومي بين التقليد والمعاصرة ، ج2، مطابع دار الشرق ، الدوحة.
9. القريوتي، محمد(1994) ، المناخ التنظيمي في الجامعة الاردنية من وجهة نظر اعضاء هيئة التدريس ، مجلة مؤتة للبحوث والدراسات، السلسلة ، العلوم الانسانية والاجتماعية ، المجلد(9) ، العدد(5) ، جامعة مؤتة - الاردن .
10. القمش،مصطفى البواليز،محمد المحايطة،خليل عبدالرحمن(٢٠٠٨)،القياس و التقويم في التربية الخاصة،الطبعة الثانية،دارالفكر للنشر والتوزيع عمان-الأردن
11. عاشور ، محمد علي (2003) ، الدور المستقبلي لمدير المدرسة كقائد التربوي في المدرسة والمجتمع ، دراسات مستقبلية السنة (6) ، العدد (7) ، مركز دراسات المستقبل جامعة اسويط .
12. عبدالحليم ، اسامة محمد شاكر(2003) ، المناخ المؤسسي في كلية التربية جامعة الازهر من وجهة نظر اعضاء هيئة التدريس (دراسة ميدانية) ، مجلة التربية ، الجمعية المصرية للتربية المقارنة والادارة التعليمية .

13. العزاوى ، رحيم يونس كرو(٢٠٠٧) ، المنهل في العلوم التربوية : القياس والتقويم في العملية التدريسية ، الطبعة الأولى، دار للنشر والتوزيع، عمان-الأردن.
14. العمایرة ، محمد حسن (2002)، مبادئ الدارة المدرسية ، الطبعة الثالثة ، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة ، عمان -الأردن .
- 15 المرسي ، محمد منير (2001) ، الادارة المدرسية الحديثة ، عالم الكتب ، القاهرة .
16. الوكيل، حلمي احمد والمفتى، محمدا امين(٢٠١٤)أسس بناء المناهج وتنظيماتها، الطبعة السابعة ، دار الميسرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان،الأردن.

پاشكۆكان

پاشکۆی ژماره (1)

ناوی شارهزایان و پسروران که توپژهران رایان و مرگرتوون دمربارهی پیوههکه

ت	ناو	پسپوری	شوینی کارکردن
1	د. بان صباح یحیی	پهروورده و دموونزانی	پهرووردهی بنهپهتی/ باخچهی منالان
2	د. سیناء احمد علی	دموونزانی پهرووردهیی	پهرووردهی بنهپهتی/ باخچهی منالان
3	د. سلوی احمد امین	پیوانه و ههسهنگاندن	پهرووردهی بنهپهتی/ باخچهی منالان
4	د. رتوا صالح محمد	رینگاکانی وانهوتنهوهی کومه لایهتی	پهرووردهی بنهپهتی/ باخچهی منالان
5	م. چیمهه حمزه درویش	رینگاکانی وانهوتنهوهی زمانی کوردی	پهرووردهی بنهپهتی/ باخچهی منالان
6	م. سروه علاء الدین	رینگاکانی وانهوتنهوهی زمانی کوردی	پهرووردهی بنهپهتی/ باخچهی منالان
7	م. شیرین کامل	رینگاکانی وانهوتنهوهی زانستی گشتی	پهرووردهی بنهپهتی/ باخچهی منالان
8	د. اشقی سلیمان حسو	رینگاکانی وانهوتنهوهی زانستی گشتی	پهرووردهی بنهپهتی/ زانستی گشتی
9	م. سارا احمد محمدمین	رینگاکانی وانهوتنهوهی زانستی گشتی	پهرووردهی بنهپهتی/ زانستی گشتی

باشکۆی ژماره (2)

پيوهري رينمايي دهرووني

زانکۆی سه لاهه دين

کۆليژى پهروه ردهى بنه رته

بهشى باخچهى مندا لان

قوناغى چواره م/ بهحسى ده رچوون

پيوهري تايبهت به پسيپورو شاره زايان

ماموستا..... بهريز

سلاو ريز:

تويژه ران ده يانه وييت تويژينه وه يهك ئه نجام به دن به ناو نيشانى (ليهاتووى ماموستايانى باخچهى مندا لان بو رينمايي دهرووني).

تويژه ران پيوه ريكيان ناماده كر دووه ئه م پيوه ره له (20) داخوازين بيرو راي خوتان ده ربيرن ده ر باره ي به كار هاتنى هه ر دهسته واژه يهك له دهسته واژه كانى پيوه ره كه و راست كر دنه وه و زياد كر دنى هه ر شتتيك كه ئيوه به شياوى ده رانن.

بو زانين برينييه/بهديلى پيوه ره كان ئه مانه ن (رازيم، رازى نيم، تاراده يهك رازيم) ، پيوه ره كه له (العاصمي - 2009) وه رگير اوه

له گه ل ريزدا

تويژه ران:

دانيه فواد شهاب

نقار عادل عبدالقادر

سه ر په رشت

د. تانيا نور الدين صابر

برگه	رازیم	تارادهیهک رازیم	رازى نیم
تهوهرى یهکهم/ بواری کومه لایهتی			
۱- ئایا پهیوهندی کردن ههیه له کاتی روودانی هه کیشیهیهک لهگهڵ کهسوکاری قوتابی؟			
۲- هیچ کۆبونوهیهک ههیه بۆ بهیهکهوه بهستن و تهنسیق کردن لهگهڵ کهسوکاری قوتابی بۆ بهستنوهو تهواو کردنی ئهو شتانهی له باخچه فییری قوتابی دهکریت تاوهکو له مالهوه رهنگدانهوی بهردهوامی ههبیت؟			
۳- ههول دهدریت دابو نهریتهکانی کومهلگا بپاریزریت لهناو باخچه؟			
۴- ئاموژگاری کهس و کاری قوتابی دهکریت که دوور بکهونهوه له ههلسوکهوتی توند و تیژی لهگهڵ مندالهکانیان؟			
۵- چاوپیکهوتنی بهتهنیا لهگهڵ کهسوکاری ئهو قوتابیانه دهکریت که کیشیهیان ههبیت لهناو باخچه؟			
تهوهرى دووهم/ بواری دهروونی			
۱- رهچاوی جیاوازی تاکایهتی له نیوان قوتابیاندا دهکهم.			
۲- نههینی پاریزم بۆ تاییهتهندی کهسایهتی هه قوتابییهک.			
۳- ڕی به قوتابیان دهدهم که ڕاو بۆچونی خوی دهبرریت له هه بابتهتیک.			
۴- ههستیکی پاریزراو به قوتابی دهبهخشم تاوهکو ههست به ئارامی بکات لهناو پۆلدا.			

			۵- یارمەتی قوتابی دەدەم که خۆی بریاری حەزەکان و ویستەکانی خۆی بەدات
			تەوهری سنێهەم/ بواری ئەکادیمی
			۱- بەرپرسیاریەتی بەسەر مندالەکاندا دابەش دەکەم بەپێی تواناو نامادەیی و حەزی خۆیان.
			۲- ئەو قوتابیانە دەستنیشان دەکەم که زەحمەتی فێربونیان هەیە.
			۳- یارمەتی قوتابی دەدەم که هەموو هەستەکانیان بەکار بهێنن بۆ فێربوون.
			۴- کار دەکەم بۆ هاندانی قوتابییه کارامەو بلیمەتەکان تاکو زیاتر هەست بە کارامەییەکانیان بکەن.
			۵- پشت بە سەرچاوەی جۆراو جۆر دەبەستم بۆ ئەنجامدانی باشترین و بەسوودترین شیوازی وانه و تنهوه.
			تەوهری چوارەم/ بواری تەندروستی
			۱- بەدواداچون دەکەم بۆ پشکنینی ئەو قوتابیانە که کیشەیهکی تەندروستیان هەیە و پێویستیان بە چارەسەر کردنه.
			۲- لەکاتی ئەنجامدانی هەر چالاکیەک ئاگاداری سەلامەتی و تەندروستی قوتابییهکانم دەبم.
			۳- راھێنان دەکەم لەگەڵ قوتابییهکانم بۆ خواردنی خۆراکهکانیان بە شیوهیهکی تەندروست.
			۴- ئاراستەیان دەکەم بۆ پارێزگاری کردن له پاک و خاوێنیان بۆ ئەوهی توشی نهخۆشییه گوازاراوهکان نهبن.

			۵-ئاراستەيان دەكەم بۆ پاراستنى ژىنگە بۆ دووركەوتنەوہ لە نەخۆشییە ژىنگەییەكان.
--	--	--	--

زانكۆى سەلاھەدىن
كۆلىڭزى پەرۋەردەى بىنەرەتى
بەشى باخجەى مىدالان
مامۇستايانى خۇشەويست :
سلاو و رىز ...

ئەۋەى لەبەردەستىدايە پىۋەرەيكە لە (20) بىرگە بىكىدىت كە بەگىشتى پىۋانەى تۇ دەربارەى دەپىۋىت ,
ۋەلامدانەۋەت بۇ ھەرىكەك لەبىرگەكان تەنھا بۇچونى تۇ دەربارەى ئەمە دەگەيەننىت , چۈنكە ھىچ ۋەلامىك بە ھەلە
ۋ ئەۋىتر بە راست دانانرىت .
لەسەر تۇى بەرىزە ھەموو بىرگەكان بەۋردى بخوئىنئىتەۋە پاشان نىشانەى (x) لەزىر يەكىك لەبەدىلەكان دابنى
كە بۇچونى تۇ زىاتر لەۋانى تر دەگەيەننىت , ھەروەك ئەم نمونەيە:

ز	بىرگە	بىچە	تارىخىيەك رىزىم	بىچە تىم
1				x

سوپاس بۇ ھاۋكارىتان

تۈيۋەرەن